

ADHD-oppilaan sosiaaliset taidot koulu- maailmassa

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Kati Muhonen

Emilia Oksanen

Opinnäytetyö, AMK

Joulukuu 2023

Kuntoutuksen ohjaaja (AMK)

Muhonen, Kati & Oksanen, Emilia

ADHD-oppilaiden sosiaaliset taidot koulumaailmassa. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus.

Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Joulukuu 2023, 60 sivua.

Kuntoutuksen ohjaajan tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö AMK.

Julkaisun kieli: suomi

Julkaisulupa avoimessa verkossa: kyllä

Tiivistelmä

Tämän kuntoutuksen ohjauksen opinnäytetyön tarkoituksena oli tarkastella keinoja, joilla voidaan tukea ja edistää 1.–3.-luokkalaisten ADHD-diagnosoitujen oppilaiden sosiaalisia taitoja ja sosiaalisia suhteita koulumaailmassa. Tavoitteena oli lisätä tietoisuutta ADHD-oppilaiden sosiaalisten suhteiden haasteista ja sosiaalisten taitojen harjoittelun sekä opettajien ja ohjaajien antaman tuen tärkeydestä. Lisäksi tavoitteena oli selvittää konkreettisia keinoja, joilla voidaan edistää oppilaiden sosiaalisia suhteita.

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä käytettiin kuvailevaa kirjallisuuskatsausta. Tutkimusaineistoa kerättiin opinnäytetyöhön neljästä eri tietokannasta sekä manuaalisella haulla. Tutkimuksen aineistoksi valikoitui seitsemän vertaisarvioitua kansainvälistä artikkelia sekä kaksi ammattilaisten työn tukena olevaa opaskirjaa. Kirjallisuuskatsaukseen kerätty aineisto analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä. Aineiston tulokset tuotiin opinnäytetyöhön esille tiivistetyssä muodossa luokittelemalla aineistosta saatuja keskeisiä tuloksia.

Keskeisiksi tutkimuksen tuloksiksi analysoidun aineiston perusteella ilmeni, että ADHD-diagnosoituilla oppilailla on laajasti haasteita sosiaalisissa tilanteissa. Sosiaalisissa tilanteissa käytös voi olla aggressiivista ja impulsiivista. Tämä heikentää ADHD-diagnosoitujen oppilaiden ystävyysuhteiden muodostamista. Sosiaalisten taitojen harjoittelu todettiin hyödylliseksi ja esille nousi useita taitoja, joita voidaan harjoitella opettajien ja ohjaajien tukemana. Lisäksi tunnetaitojen harjoittelua painotettiin ADHD-oppilaiden tunteiden säätelyn haasteiden vuoksi. Edistäviä keinoja ovat vertaisten kanssa tapahtuva sosiaalinen kanssakäyminen sekä roolileikit sosiaalisten taitojen harjoittelussa, mikäli ne toteutetaan oppilaan arkisessa ympäristössä.

Tulosten perusteella keskeiset johtopäätökset olivat, että vertaiset vaikuttavat positiivisesti ADHD-diagnosoitujen oppilaiden sosiaalisten taitojen harjoitteluun arkisessa ympäristössä. Lisäksi taitoja voidaan harjoitella erilaisten menetelmien, kuten roolileikkien avulla. Opettajien ja ohjaajien on kuitenkin oltava ADHD-diagnosoitujen oppilaiden tukena sosiaalisia taitoja harjoittellessa.

Tutkimustietoa olisi oleellista saada siitä, kuinka ADHD-diagnosoitut oppilaat kokevat saamansa tuen koulumaailmassa sosiaaliin haasteisiinsa. Toinen oleellinen jatkotutkimusaihe on selvittää, kuinka tietoisia opettajat ja ohjaajat ovat ADHD-oppilaiden sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen tukemisesta.

Avainsanat (asiasanat)

ADHD, oppilaat, sosiaaliset suhteet, kuntoutus, kirjallisuuskatsaus

Muhonen, Kati & Oksanen, Emilia

Social skills of ADHD students in the school environment. A descriptive literature review.

Jyväskylä: JAMK University of Applied Sciences, December 2023, 60 pages.

Degree Programme in Rehabilitation Counselling. Bachelor's thesis.

Permission for open access publication: Yes

Language of publication: Finnish

Abstract

The purpose of this rehabilitation counsellor thesis was to examine measures to support and promote the social skills and social relationships between 1.-3. graders ADHD-diagnosed student's in the school world. The aim was increasing awareness of the challenges of social relationships for ADHD students and the importance of social skills training and support from teachers and counsellors. In addition, the aim was also to clarify practical measures to promote social relationships.

The research method of the thesis was used descriptive literature review. The research material was selected from seven peer-reviewed international articles as well as two professionally supported guidebook. The material selected for literature review was analyzed with inductive content analysis. The results of the materials were presented in a concise form to the thesis by classifying the key results of the materials.

Based on the data analyzed as the key results of the study was revealed that the student diagnosed ADHD has extensive challenges in social situations. In social situations, behavior can be aggressive and impulsive. This weakens forming friendship for the ADHD-diagnosed students. Social skills training was mentioned useful, and numerous skills emerged that can be practiced with the support of teachers and instructors. In addition, emphasis was placed on the training of emotional skills due to the challenges of emotional regulation. Promotional methods are social interaction with peers and a role playing in social skills training if these methods are carried out in the student's everyday environment.

Based on the results, the main conclusions were that peers have a positive effect on the ADHD-diagnosed student's social skills training in an everyday environment. In addition, there are many skills that can be practiced through a variety of methods like role playing. Nevertheless, teachers and counsellors must support ADHD-diagnosed students when practicing social skills.

Research data on how pupils diagnosed with ADHD perceive the support they receive in the school environment to address their social challenges would be essential. Another essential area for further research is to find out how knowledgeable teachers and instructors are about supporting ADHD students social and emotional skills.

Keywords/tags (subjects)

ADHD, students, social relations, rehabilitation, literature review

Miscellaneous

Sisältö

1	Johdanto	3
2	ADHD-oppilas	4
2.1	ADHD:n oireet ja esiintyvyys	4
2.2	ADHD-oppilaan käyttäytyminen koulumaailmassa.....	5
3	Sosiaaliset taidot	6
3.1	Vuorovaikutustaidot.....	7
3.1.1	Kouluikäisten vuorovaikutus	8
3.1.2	Sosiaaliset vuorovaikutustilanteet koulumaailmassa.....	9
3.2	Tunnetaidot.....	10
3.3	Sosiaalisten taitojen harjoittelu	11
4	Tuki ja kuntoutus koulumaailmassa	12
4.1	Kuntoutus.....	12
4.2	Kolmiportainen tuki.....	13
4.3	Aikaisemmat tutkimukset aiheesta.....	15
5	Kuntoutuksen ohjauksen näkökulma	16
6	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	17
7	Opinnäytetyön toteutus.....	19
7.1	Tutkimusmenetelmä	19
7.2	Aineiston keruu ja kuvaus	20
7.3	Aineiston analyysi.....	26
8	Tulokset.....	28
8.1	Haasteet sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa.....	29
8.2	Sosiaalisten taitojen harjoittelu	31
8.3	Opettajien ja ohjaajien tuki sosiaalisten suhteiden edistäjänä	33
8.4	Keinot sosiaalisten suhteiden edistämiseksi.....	34
8.4.1	Vertaissuhteet edistävänä tekijänä	35
8.4.2	Ympäristön merkitys sosiaalisten suhteiden edistämiseksi.....	36
8.4.3	Roolileikki sosiaalisten suhteiden edistäjänä	36
9	Johtopäätökset.....	37
10	Pohdinta.....	41
10.1	Tutkimuksen eettisyys.....	41
10.2	Tutkimuksen luotettavuus	42
10.3	Tulosten hyödynnettävyys kuntoutuksen ohjauksessa ja jatkotutkimusehdotukset.....	43

Lähteet	45
Liitteet	50
Liite 1. Ajatuskartta keskeisistä käsitteistä	50
Liite 2. Tutkimustiedon laadun arvioiminen (7 aineistoa)	51
Kuviot	
Kuvio 1. Kolmiportaisen tuen malli (kolmiportainen tuki, n.d. muokattu.).....	15
Kuvio 2. Tulokset, haasteet.....	29
Kuvio 3. Tulokset, sosiaalisten taitojen harjoittelu.....	31
Kuvio 4. Tulokset, opettajien ja ohjaajien tuki.....	33
Kuvio 5. Tulokset, edistävät tekijät.....	35
Kuvio 6. Keskeiset johtopäätökset. a	38
Kuvio 7 Keskeiset johtopäätökset. b	38
Taulukot	
Taulukko 1. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit.....	20
Taulukko 2. Tietokannat ja hakutulokset.....	22
Taulukko 3. Opinnäytetyössä käytetyt aineistot	23
Taulukko 4. Esimerkki aineiston analyysistä	27

1 Johdanto

ADHD (attention deficit hyperactivity disorder) on ollut viime vuosina paljon esillä ja tietoisuus siitä on lisääntynyt. ADHD-diagnoosien ja sen myötä hoidon piirissä olevien lasten määrä on nousut. Tämän arvellaan johtuvan siitä, että ADHD tunnistetaan nykyään aiempaa paremmin. (ADHD (Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö) 2019.) Monen ADHD-diagnoosin saaneen oppilaan on vaikea toimia sosiaalisissa tilanteissa oikealla tavalla, jonka vuoksi he jäävät helposti ulkopuoliseksi ikätovereidensa leikeistä ja keskusteluista. Sosiaalisten suhteiden haasteet voivat ilmetä vuorovaikutustilanteissa monin eri tavoin, kuten toisten kuuntelematta jättämisenä, levottomana käytöksenä, keskustelun aloittamisena epäsovivana aikana, toisten puheen keskeyttämisenä tai pelellynä. ADHD-diagnosoidulla oppilaalla ilmenee näiden haasteiden lisäksi myös häiritsevää, meluisaa sekä sääntöjä rikkovaa käyttäytymistä. ADHD-oppilaan kanssa työskennellessä ammattilaisen on tärkeää huomioida, ettei kukaan jää sosiaalisissa tilanteissa ulkopuoliseksi haastavan käyttäytymisen vuoksi. (de Boo & Prins 2006.) Koulumaailmassa opettajien ja ohjaajien keskeinen tehtävä on oppilaan toimintakyvyn tukeminen ja edistäminen (Närhi & Pitkänen 2016).

Nykyään kouluissa on usein monia satoja oppilaita, jonka vuoksi luokkakoot ovat suuria. Tämä on ADHD-oppilaalle erittäin kuormittavaa. Heille sopisi parhaiten pienet luokkakoot, mahdollisesti osittainen etäkoulu sekä lyhennetyt koulupäivät. Osa ADHD-diagnosoiduista oppilaista tarvitsee koulussa avustajaa, jotkut pärjäävät tehostetulla tuella ja osa heistä tarvitsee erityistä tukea sekä pienluokan. Opettajilla, terveydenhoitajilla, sosiaalityöntekijöillä ja muilla alan ammattilaisilla on lain mukaan velvollisuus ohjata lapsi ja hänen perheensä oikeiden palveluiden piiriin. Tämä on palveluohjausta. (Neuroepätyypillinen lapsi ja vanhempien tunteet n.d.) Palveluohjauksen avulla oppilaalle voidaan kohdentaa tarkoituksenmukaiset tukitoimet, jotka edistävät oppilaan toimintakykyä. (Palveluohjaus n.d.) ADHD-oppilas tarvitsee tukea, neuvoja ja ohjausta siihen, kuinka vuorovaikutustilanteissa toimitaan.

Tässä opinnäytetyössä tarkoituksena oli selvittää, millaisia keinoja voidaan käyttää ADHD-diagnosoitujen 1.–3.-luokkalaisten oppilaiden sosiaalisten taitojen edistämiseen ja tukemiseen koulumaailmassa. Tutkimusten pohjalta kerättyä tietoa ja keinoja voivat hyödyntää kaikki ADHD-oppilaiden kanssa työskentelevät henkilöt, kuten opettajat ja ohjaajat. Opinnäytetyössä käytetään ADHD-lapsista käsitettä ADHD-diagnosoitu oppilas. Lisäksi käytetään käsitteitä ADHD-oppilas tai oppilas, jotta tekstiä olisi sujuvampi lukea ilman liiallista sanojen toistoa. Opinnäytetyö toteutettiin

kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Tavoitteena oli lisätä kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla tietoisuutta siitä, kuinka tärkeää ADHD-oppilaiden sosiaalisten suhteiden tukeminen on jo peruskoulun ensimmäisinä vuosina, ennen kuin haasteet kasvavat. Koulumaailmassa työskentelevien aikuisten riittävä osaaminen neuropsykiatristen haasteiden osalta edistää tasavertaisempaa ja yhtenäisempää avun saamista ADHD-oppilaalle ja koko perheelle (Peränen & Pippuri n.d.). ADHD-oppilaisiin suhtaudutaan usein negatiivisella tavalla, ja asenteisiin pitäisi saada muutosta.

Ajatus opinnäytetyön aiheeseen tuli edellisten harjoittelupaikkojemme myötä. Olemme molemmat työskennelleet ADHD-diagnosoitujen nuorten ja lasten kanssa koulumaailmassa. ADHD-piirteisesti oireilevien ja diagnoosin saaneiden oppilaiden sosiaalisten suhteiden tukeminen on ollut osana meidän molempien työnkuvaa. Teimme havaintoja harjoitteluidemme aikana, että ADHD-oppilaiden sosiaalisten suhteiden tukeminen ei aina toteudu oikealla tavalla, ja he saavat liikaa negatiivista palautetta.

Sosiaalisten suhteiden edistämisen tueksi otettiin selvää ADHD-oppilaiden käyttäytymisestä sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa ja tuen tarpeista. Opinnäytetyön keskeisiä aiheita ovat ADHD-oppilas, hänen oireidensa ilmeneminen sekä käyttäytyminen koulumaailmassa. Niistä kerrotaan lisää seuraavaksi teoriaosuudessa. Tämän jälkeen avataan opinnäytetyön kannalta tärkeitä käsitteitä, joita ovat sosiaaliset taidot sekä vuorovaikutus- ja tunnetaidot. Teoriaosuuden tieto on koottu verkkohajujen ja aineistohakujen pohjalta.

2 ADHD-oppilas

2.1 ADHD:n oireet ja esiintyvyys

ADHD eli aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö on kehityksellinen häiriö. Se voidaan diagnosoida lapsuudessa, nuoruudessa tai aikuisuudessa. ADHD:n ydinoireita ovat impulsiivisuus, tarkkaamattomuus ja hyperaktiivisuus. Lasten ja nuorten ADHD:n diagnosointi ja hoito voidaan usein toteuttaa perusterveydenhuollossa. Jos lapsella tai nuorella esiintyy hankalia samanaikaisoireita, erotusdiagnostinen arvio ja hoito sekä kuntoutussuunnitelma tehdään silloin erikoissairaanhoidossa. ADHD:n esiintyvyys 6–18-vuotiailla on 3,6–7,2 %. ADHD-diagnoosi on yleisempi pojilla kuin tytöillä. Se voi johtua siitä, ettei tyttöjen ADHD:tä tunnisteta niin helposti. (ADHD (Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö) 2019.)

Aina, kun oppilaalla esiintyy koulunkäyntiin tai käyttäytymiseen liittyviä, huolta aiheuttavia haasteita, tulee ottaa huomioon ADHD:n mahdollisuus. Huoli saattaa herätä oppilaalla itsellään, vanhemmilla, opettajilla tai ohjaajilla. Jotta ADHD voidaan diagnosoida luotettavasti, tarvitaan tietoa mahdollisimman kattavasti erilaisista tilanteista, joissa oireita esiintyy sekä psyykkisestä ja fyysisestä terveydentilasta, kehityshistoriasta ja nykyisestä elämäntilanteesta. (ADHD (Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö) 2019.) ADHD:n oireisiin kuuluu usein myös toiminnan ohjauksen haasteita sekä tunteiden ja käyttäytymisen säätelyn vaikeuksia (Puustjärvi 2019).

2.2 ADHD-oppilaan käyttäytyminen koulumaailmassa

ADHD-diagnosoidulla oppilaalla esiintyy monenlaisia haasteita koulumaailmassa. ADHD-oppilas käyttäytyy luokassa yleensä eri tavalla kuin toiset oppilaat. Tämä voi aiheuttaa luokkakavereissa erilaisia reaktioita. Toiset oppilaat saattavat ikään kuin palkita ADHD-oppilaan pelleilyn ja asiattoman käytöksen esimerkiksi kikattamalla ja nauramalla. ADHD-oppilas saattaa käyttäytyä tunkeilevästi muita kohtaan tai kiusata luokkakavereitaan, se puolestaan saattaa aiheuttaa kostonhalua toisissa oppilaissa. (Barkley 2008, 306.)

ADHD-diagnosoitu oppilas saattaa olla motorisesti levoton ja häiriöherkkä. Lisäksi usein ilmenee häiritsevää käyttäytymistä muita kohtaan. ADHD-oppilas voi vastata opettajan kysymyksiin ilman oman vuoron odottamista ja viittaamista sekä kommentoida muiden oppilaiden sanomisia kovaäänisesti. Tavaroiden hukkaaminen ja väärään paikkaan unohtuminen ovat myös arkipäiväisiä asioita. Tehtävien aloittaminen on usein vaikeaa ja huolimattomuusvirheitä voi esiintyä paljon. (ADHD ja lapset n.d.) Lisäksi Närhen ja Pitkäsen (2016) mukaan ADHD-oppilaalla saattaa olla vaikeuksia noudattaa sääntöjä ja annettuja ohjeita. Nämä oireet vaikeuttavat oppilaan toimimista ryhmän kanssa. (Närhi & Pitkänen 2016).

ADHD-diagnosoidun oppilaan on usein vaikea hallita omaa käytöstään, jonka seurauksena saattaa ilmetä harkitsematonta käytöstä. Se aiheuttaa riitatilanteita vertaisten kanssa. Tämän seurauksena muut lapset saattavat alkaa syrjimään ADHD-oppilasta eivätkä tahdo tätä leikkeihinsä mukaan. Ulkopuolelle jäädessään oppilaalla saattaa herätä negatiivisia tunteita muita lapsia kohtaan. Tämä vaikuttaa ADHD-oppilaan itsetuntoon heikentävästi. (Hovén-Korpela & Sundell 2021, 46.)

ADHD-oireiden näkyvyys opiskelutilanteissa esiintyy jokaisella yksilöllisesti. Oireet saattavat näyt-
täytyä keskittymisvaikeutena oppitunnilla, vaikeutena pysyä omalla paikallaan ja herkkyytenä ym-
päristön äänille ja muille ärsykeille. ADHD-diagnosoidulle oppilaalle moniosaisten ohjeiden sisäis-
täminen ja noudattaminen saattaa olla haasteellista. Tämä voi johtaa siihen, että oppilaalla
ilmenee ei-toivottua käytöstä. ADHD-oireiden vuoksi oppilaan osaaminen ei välttämättä tule esille
eikä näy koulusuoriutumisessa keskittymisvaikeuksien ja muiden haasteiden vuoksi. (Puustjärvi
2019.)

Opettajien ja ohjaajien tuki ja ohjaus ehkäisevät haasteellisten tilanteiden syntymistä sosiaalisissa
tilanteissa. ADHD-oppilaat saattavat erilaisuutensa vuoksi joutua kiusatuksi, mikä vähentää positii-
visten vuorovaikutustilanteiden kokemista. Lisäksi heillä saattaa olla ikäistään heikommat tun-
teidenkäsittelytaidot. Tämän vuoksi ADHD-oppilas saattaa raivostua ja tuntea negatiivisten tuntei-
den ääripäitä sosiaalisissa tilanteissa useammin kuin muut. (Oksanen & Sollasvaara 2017–2019,
232–240.)

3 Sosiaaliset taidot

Tässä opinnäytetyössä sosiaaliset taidot on keskeinen käsite ADHD-diagnosoitujen oppilaiden sosi-
aalisten suhteiden edistämisen kannalta. Sosiaalisia taitoja ovat esimerkiksi toisten huomioon ot-
taminen, itsensä esittely, avun pyytäminen, kohteliaisuuksien ilmaiseminen sekä keskustelun aloit-
taminen ja ylläpitäminen. Harjoiteltavissa olevat sosiaaliset taidot ovat eri asia kuin sosiaalisuus,
joka puolestaan on synnynnäinen ominaisuus. (Sosiaaliset taidot ihmissuhteissa n.d.) Sosiaaliin
taitoihin kuuluvat vuorovaikutus- ja tunnetaidot. Ilman sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja, ei voi olla
toimivassa vuorovaikutuksessa muiden kanssa. (Sosiaaliset taidot n.d.) Tässä osiossa kerrotaan ai-
heen kannalta tärkeistä käsitteistä, joita ovat vuorovaikutustaidot, kouluikäisten vuorovaikutus,
erilaisten sosiaalisten vuorovaikutustilanteiden ilmeneminen koulumaailmassa ja tunnetaidot. Li-
säksi kerrotaan sosiaalisten taitojen harjoittelusta. Nämä käsitteet nousivat esille tiedonhaun
kautta löytyneissä luotettavissa aineistoissa ADHD-oppilaiden sosiaalisten suhteiden osalta. Käsit-
teet ovat vahvasti yhteydessä toisiinsa.

3.1 Vuorovaikutustaidot

Vuorovaikutustaitoja voidaan harjoitella, kuten mitä tahansa muitakin taitoja. Vuorovaikutustaidoissa oleellista on vastavuoroisuus. Myönteisiä vuorovaikutustaitoja ovat esimerkiksi läsnäolo, kuuntelu, tuki, myötätunto, rohkaisu, kannustaminen sekä toisen ilahduttaminen. (Vuorovaikutustaitoja voi oppia 2022.) Lee Slew (n.d.) kertoo vuorovaikutustaitojen sisältävän kaikki sanallisesti sekä sanattomasti käytetyt ilmaisut. Sanattomia ilmaisuja ovat esimerkiksi eleet ja ilmeet. Lapset alkavat käyttämään sanatonta vuorovaikutusta jo varhaislapsuudessa, esimerkiksi hymyilemällä ollessaan tyytyväisiä. Aikuisten on vastattava lapsen eleisiin johdonmukaisesti. Siitä lapsi oppii ymmärtämään, mitä hänen eleensä ja ilmeensä tarkoittavat. Aikuisten vahvistaessa lapsen vuorovaikutustaitoja, lapsi oppii käyttämään niitä kommunikoidessaan. Varhaiset vuorovaikutustilanteet lapsen kanssa tukevat hänen kielellistä ja sosiaalista kehitystään. (Lee Slew n.d.)

Wilkes-Gillan, Bundy, Cordier ja muut (2016) tuovat esille tutkimuksessaan ADHD-oppilaiden haasteet vuorovaikutustaidoissa ja keinoja, joilla tukea oppilaiden vuorovaikutusta. ADHD-oppilaan sosiaalisten tilanteiden haasteet ilmenevät etenkin vertaisvuorovaikutuksessa leikkiessä toisten lasten kanssa. ADHD-oppilas kokee monesti vuorovaikutuksen haasteiden olevan oman hallintansa ulkopuolella. Tällä tarkoitetaan sitä, että oppilaalla on vuorovaikutustaitojen toteuttamisen sijaan tiedon puutetta siitä, kuinka vuorovaikutustilanteessa tulisi toimia. Tämän vuoksi ADHD-oppilaan vuorovaikutustaitoja on tärkeä tukea vertaisvuorovaikutuksen avulla, jolloin oppilaat pääsevät harjoittelemaan vuorovaikutustaitoja luonnollisessa ympäristössä. (Wilkes-Gillan, Bundy, Cordier ym. 2016).

Slew Lee (n.d.) kertoo opeteltavista vuorovaikutustaidoista yleisellä tasolla. Hän tuo esiin muun muassa keskustelun aloittamisen tai vuorovaikutuksen toisen henkilön kanssa, keskustelussa vuorottelun ymmärtämisen sekä sen, että henkilö pystyy keskustelemaan aiheesta, josta sillä hetkellä jutellaan. (Slew Lee n.d.) Aikuisten on tärkeää tiedostaa ADHD-oppilaiden kanssa toimiessaan, mitkä ovat harjoiteltavia vuorovaikutustaitoja. Aiemmin mainitut lasten kielellinen ja sosiaalinen kehitys kehittyvät vuorovaikutustilanteissa, jonka vuoksi vuorovaikutustaitojen harjoittelu on tärkeää.

3.1.1 Kouluikäisten vuorovaikutus

Lasten siirtyessä koulumaailmaan, heidän tulee opetella toimimaan uudessa sosiaalisessa ympäristössä. Kouluiässä sosiaaliset suhteet ja vuorovaikutus muihin ikätovereihin ja opettajiin sekä ohjaajiin lisääntyvät. (van Lier & Deater-Deckard 2015.) Kaverisuhteita muihin ikätovereihin on monenlaisia. Tässä opinnäytetyössä kaverisuhteilla tarkoitetaan niitä lasten välisiä kaverisuhteita, joita heillä on luokkakavereiden ja samassa koulussa olevien oppilaiden kanssa. Kaveri voi olla kuka tahansa sellainen henkilö, jonka kanssa haluaa viettää aikaa tai jonka kanssa on samoja kiinnostuksen kohteita. Kaverisuhteissa on tärkeää, että molemmat osapuolet voivat hyvin. Kaverisuhde edellyttää molemminpuolista kiinnostusta ja panostusta toimiakseen hyvin. (Kaveri tai ystävä rikastuttaa elämää n.d.)

Plantin (2019) kirjoittaa (Gwernan-Jones et al 2016) esittävän, että tietämys ADHD-diagnosoidun oppilaan oireista sekä niiden vaikutuksista sosiaaliin suhteisiin on tärkeää niin opettajien ja ohjaajien kuin muiden oppilaiden näkökulmasta. Näin pystytään ehkäisemään konfliktitilanteita sekä oppilaan itsetunnon laskua. Kirjallisuuden mukaan opettajilla on puutteellinen tietämys ADHD-diagnosoidun oppilaan oireiden huomioimisesta koulumaailmassa. Opettajien ja ohjaajien on tärkeää ottaa ADHD-oppilaan oireet ja niihin tarvittavat tukikeinot yksilöllisesti huomioon. (Platin 2019, 136–155.)

Opettajilla on taipumus reagoida negatiivisesti ADHD-diagnosoidun oppilaan ei-toivottuun käytökseen (Platin 2019, 136–155). Negatiivinen asenne oppilaan käyttäytymistä kohtaan ei vahvista halutun käyttäytymisen mallia. Tietoisuutta ADHD-oppilaan tuen tarpeesta koulumaailmaan ei ole tuotu tarpeeksi esille. ADHD-oppilaalle on tärkeää antaa välittömästi positiivinen palaute tilanteissa, joissa hän on sen ansainnut toivotunlaisella käytöksellään. Välittömän palautteen avulla oppilas osaa yhdistää toivotun käytöksen positiiviseen palautteeseen. Negatiivinen palaute ei vahvista oppilaan positiivista toimintaa. Opettajien ja ohjaajien antaessa ohjeita ADHD-oppilaalle, on suotavaa antaa ne selkeästi ja ilman eriävyyksiä. Säännöllinen ja oppilaan tiedossa oleva päivärytmin toteutuminen on myös tärkeää. Näin oppilas pystyy ennakoimaan seuraavaa tapahtumaa. On opettajien ja ohjaajien vastuulla pitää huolta päivärytmin tiedottamisesta ja tilanteiden ennakoinnista. Opettajien ja ohjaajien tulee myös tukea ADHD-oppilasta sosiaalisissa vuorovaikutussuhteissa, jotta turhilta konfliktitilanteilta pystyttäisiin välttymään. (Liike jatkuu - tieto tukee 2018–2020, 14–15.)

3.1.2 Sosiaaliset vuorovaikutustilanteet koulumaailmassa

Sosiaalisia vuorovaikutustilanteita esiintyy paljon koulumaailmassa. Arki toimimaan - vinkkejä lapsen myönteiseen tukemiseen (2021) -oppaassa tuodaan esille ADHD-diagnosoidun oppilaan käyttäytymistä leikki- ja pelitilanteissa. Oppilailla leikit ja pelit voivat helposti ajautua päämäärätiedottomaksi riehumiseksi. Rooleissa vuorottelu ja toisten ideoiden hyväksyminen on usein haastavaa. Pettymysten sietäminen esimerkiksi pelien häviämistilanteissa voi aiheuttaa hankalia tilanteita ja raivonpurkauksia. ADHD-oppilaan voi olla haastavaa keskittyä yhteen leikkiin pitkäksi aikaa. Hyväänä puolena on se, että oppilaalla saattaa olla hyvinkin rikas mielikuvitus, jonka ansiosta oppilas pystyy ideoimaan leikkejä todella luovasti. (Arki toimimaan – vinkkejä lapsen myönteiseen tukemiseen 2021, 26-31.)

Fields (2021) tuo esille, että haasteita ilmenee leikkitilanteissa, lelujen jakamisessa ja epäsovivana reagoitina tilanteisiin. Leikkien avulla lapset käsittelevät tunteitaan sekä kokemuksiaan ja voivat harjoitella myös yhteiskunnan sääntöjä ja normeja. Monipuoliset leikit ja pelit kehittävät ADHD-oppilaan vuorovaikutustaitoja, motoriikkaa, keskittymistä, tunteiden säätelyä sekä itsesäätelyä. (Arki toimimaan – vinkkejä lapsen myönteiseen tukemiseen 2021, 26.)

ADHD-diagnosoidun oppilaan saattaa olla välillä muita haastavampaa tulkita toisten ilmeitä, eleitä sekä tunteita. Oppilaalla on myös usein vaikeuksia sosiaalisten tilanteiden hahmottamisessa. Tämä saattaa aiheuttaa helposti väärinkäsityksiä ja riitatilanteita. Toiminnan ohjauksen vaikeudet ja impulsiivisuus puolestaan aiheuttavat sen, että yhteisiä sääntöjä voi olla vaikea noudattaa. Kun oppilaan riitatilanteita selvitetään, aikuisen tulee tarkastella tilannetta oppilaan näkökulmasta, miten hän on kokenut tilanteen ja mistä käyttäytymisen syyt johtuivat. Pelkät kiellot ja negatiivinen palaute riitatilanteessa eivät auta ADHD-oppilasta toimimaan jatkossa paremmin. On tärkeää, että aikuinen kertoo, kuinka oppilaan tulisi jatkossa toimia vastaavassa tilanteessa, jotta käyttäytymistä voidaan saada kehitettyä myönteisempään suuntaan. (Arki toimimaan – vinkkejä lapsen myönteiseen tukemiseen 2021, 49-50.)

Tanvir & Tawny (2021) nostavat esiin ADHD-diagnosoidun oppilaan ei-toivotun käyttäytymisen luokkatilassa. He kertovat haasteeksi asiattoman käytöksen sekä keskustelun aloittamisen epäsovivana aikana. (Tanvir & Tawny 2021.) Nämä käyttäytymismallit vahvistavat ADHD-oppilaan tuen-

tarvetta sosiaalisissa tilanteissa. Opiskelutilanteet ryhmissä saattavat olla myös haasteellisia. Ryhmätyöskentelytaitoihin kuuluu toisten kuuntelu ja huomioiminen. ADHD-oppilaalle saattaa olla todella vaikeaa odottaa omaa vuoroaan. Ryhmätyöskentelyssä se voi ilmetä siten, että oppilas keskeyttää muita jatkuvasti. Myös ulkopuoliset ärsykkeet ja melu voivat aiheuttaa sen, että ADHD-oppilas ei pysty keskittymään ja ei siksi osallistu yhtä paljon tekemiseen kuin muut oppilaat. (ADHD n.d.)

Siirtymätilanteet ovat myös sosiaalisia vuorovaikutustilanteita. Puustjärven (2019) mukaan ADHD-diagnosoidulle oppilaalle siirtymätilanteet ovat monesti hankalia. Myös Hovén-Korpela ja Sundell (2021, 18) tuovat esille siirtymätilanteiden hankaluuden. Siirtymätilanteissa oppilas siirtyy tekemisestä tai paikasta toiseen. Oppilaan saattaa olla haastavaa lopettaa meneillään oleva leikki tai tehtävä ja siirtyä toiseen toimintaan. On tyypillistä, että oppilas jumittuu tekemiseen, joka vaikeuttaa siirtymätilanteita. Siirtymätilanteita on tärkeä jäsentää oppilaalle selkeäksi, se helpottaa siirtymiä. Tilanteita voi jäsentää esimerkiksi kertomalla oppilaalle, kuinka kauan kyseinen toiminta kestää ja mitä tapahtuu seuraavaksi. Oppilaan kanssa toimivan aikuisen on myös hyvä varata tarpeeksi aikaa siirtymätilanteisiin. (Hovén-Korpela & Sundell 2021, 18.)

ADHD-diagnosoidun oppilaan kanssa työskentelevän aikuisen tulee olla aidosti läsnä tilanteessa ja ymmärtää oman käyttäytymisensä vaikutus, jotta vuorovaikutussuhde voi kehittyä. Vuorovaikutuksen pitää olla ADHD-oppilaan kanssa mahdollisimman selkeää ja suoraa, jotta se onnistuu parhaiten. Vuorovaikutus koulumaailmassa voi olla esimerkiksi palautteen antamista ja vastaanottamista, ohjeistusta sekä mielipiteiden kertomista. Vuorovaikutuksessa on erittäin tärkeää ymmärretyksi tuleminen molemmin puolin. (Arki toimimaan – vinkkejä lapsen myönteiseen tukemiseen 2021, 6.)

3.2 Tunnetaidot

Tunnetaidoilla tarkoitetaan kykyä havaita, ilmaista sekä säädellä omia tunteitaan. Tunnetaidoille luodaan pohja lapsuudessa, jolloin niitä olisikin hyvä alkaa harjoittelemaan. Kun tunnistaa ja ymmärtää omia tunteitaan, se auttaa myös tunnistamaan muiden tunteita ja toimimaan vuorovaikutustilanteissa. Hyvät tunnetaidot lisäävät itsetuntemusta. (Tunnetaidot n.d.) Tunnetaitoja tarvitaan, jotta voidaan toimia vuorovaikutustilanteissa vastavuoroisesti. Esimerkiksi empatia on tärkeä

tunnetaito, jota tarvitaan vuorovaikutustilanteissa. Empatia tarkoittaa kykyä asettua toisen ihmisen asemaan, eläytyä hänen tunnetiloihinsa ja nähdä asioita toisen näkökulmasta. (Vuorovaikutustaitoja voi oppia 2022.)

Muiden oppilaiden ja omien tunteiden tunnistaminen saattaa olla haastavaa ADHD-diagnosoidulle oppilaalle. ADHD-diagnosoitu oppilas kokee tunteet voimakkaammin ja pitkäaikaisemmin kuin muut oppilaat. Voimakkaiden tunnekokemusten takia oppilaan toiminta voi olla liioiteltua. (Buzanko 2023). Powell Key (2023) painottaa artikkelissaan, että ADHD-oppilas ei toimi tarkoituksella niin kuin toimii. ADHD-oppilaan tunteiden tunnistamisen opettelu vie enemmän aikaa, kun neurotyypillisillä oppilailla. ADHD-oppilaan tunnesäätelyn vaikeudet saattavat näyttäytyä esimerkiksi pienistä asioista turhautumisena, vaikeutena rauhoittua jonkun tapahtuman jälkeen sekä kritiikin väärinymmärtämisenä. Näiden lisäksi, jos ADHD-oppilas tuntee tarvitsevansa jotain, hän haluaa sen heti. (Powell Key 2023).

Opettajien ja ohjaajien on tärkeää tukea ADHD-oppilasta vaikeiden tunteiden kanssa sekä harjoitella yhdessä oppilaan kanssa erilaisten tunteiden tunnistamista. Powell Key (2023) on listannut artikkeliinsa keinoja, joita voidaan käyttää apuna ADHD-oppilaan kohdatessa tunnemyrskyjä. Näitä keinoja ovat muun muassa oppilaan tunteen hyväksyminen, kuuntelu ja asettuminen oppilaan asemaan tunnepurkauksen hetkellä. On myös konkreettisia keinoja, joilla rauhoittaa oppilasta. Niitä ovat hengitysharjoitus, musiikki, päiväkirjan kirjoittaminen, piirtäminen ja jutteleminen. (Powell Key 2023).

3.3 Sosiaalisten taitojen harjoittelu

Sosiaaliset taidot ovat perusta sosiaalisten suhteiden luomiselle ja sosiaalisissa tilanteissa sekä vuorovaikutustilanteissa toimimiselle. Tanvir ja Tawny (2021) sekä Schreier (2020) tuovat vahvasti esille vertaissuhteiden positiivisen vaikutuksen sosiaalisten taitojen tukemisessa. Vertaissuhteet ovat ADHD-diagnosoidulle oppilaalle tärkeitä. Vertaissuhteiden kautta ADHD-oppilas saa mallia, kuinka toimia erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Onnistuneiden vertaiskokemusten ansiosta oppilas saa myös onnistumisen kokemuksia hyvin sujuneista vuorovaikutustilanteista. (Tanvir, Tawny 2021; Schreier 2020.)

Sekä Tanvir ja Tawny (2021) että Schreier (2020) kertovat välittömän palautteen antamisen onnistuneesta sosiaalisesta tilanteesta olevan tärkeää ADHD-oppilaalle. Oppilaalle tulee kertoa, mitä häneltä odotetaan sosiaalisissa tilanteissa ja mikä on epäsopivaa käyttäytymistä. Ilman aikuisen ohjausta oppilas ei voi tietää, kuinka hänen tulee toimia. Sosiaalisia taitoja on hyvä harjoitella myös erilaisten roolileikkien kautta. Niissä voidaan käydä jokin tietty sosiaalinen tilanne näytellen läpi. Tämä antaa oppilaalle esimerkkiä siitä, kuinka toimia arjen oikeissa sosiaalisissa tilanteissa. (Tanvir, Tawny 2021; Schreier 2020). Painopiste sosiaalisten taitojen harjoittelussa on siis aikuisilla ja aikuisten antamalla tuella. Aikuisilta oppilaat saavat tukea ja esimerkkejä siitä, kuinka toimia sosiaalisissa tilanteissa. Tilanteen vertaisten kanssa mennessä väärään suuntaan negatiivisen käytöksen vuoksi, pystyy aikuinen ohjaamaan tilannetta positiiviseen suuntaan. Näin ehkäistään negatiiviset sosiaaliset kokemukset muiden kanssa.

4 Tuki ja kuntoutus koulumaailmassa

4.1 Kuntoutus

Koulumaailmassa tukitoimia ovat toimintakykyä tukevat järjestelyt ja pedagogiset toimet. Tukitoimiin kuuluvat myös ohjaus tai kuntoutus, joka toteutetaan psykologin, toiminta-, puhe- tai fysioterapeutin arvion perusteella. Lisäksi tukitoimia voivat olla tukihenkilö tai -perhe sekä perhetyö. Psykososiaaliset hoitomuodot ja lääkehoito vähentävät yleensä ADHD:n oireita. Psykososiaalisia hoitomuotoja ovat käyttäytymishoito, toimintaterapia, neuropsykiatrinen valmennus, psykoterapia ja neuropsykologinen kuntoutus. (ADHD (Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö) 2019.)

ADHD:n hoito on monimuotoista ja siinä huomioidaan aina yksilölliset tarpeet. Hoitoon kuuluu psykoedukaatio, tukitoimet sekä erilaiset hoitomuodot. Psykoedukaatio sisältää tietoa ADHD:n kanssa pärjäämisestä arjessa. Sitä tarjotaan myös läheisille. Tukitoimet on syytä aloittaa heti, kun ilmenee tarkkaavuuteen tai yliaktiivisuuteen liittyviä toiminta- tai oppimiskyvyn haasteita. (ADHD (Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö) 2019.)

ADHD-oppilas tarvitsee koulumaailmassa enemmän tukea kuin muut oppilaat. Oppilaan kuntoutus koostuu kasvun, kehityksen ja minäkäsityksen näkemyksestä. Kuntoutumiselle tulee asettaa selkeät tavoitteet, joita noudatetaan kuntoutuksen tukena. Tavoitteiden saavuttamiseksi on oleellista

integroida lääkinnällinen, kasvatuksellinen, opetuksellinen sekä sosiaalinen kuntoutus. Kuntoutuksen tulee sijoittua oppilaan arkiseen ympäristöön, kuten kouluun tai kotiin. Koulumaailmassa kuntoutuksen pääpaino siirtyy kasvatukselliselle ja opetukselliselle kuntoutukselle. Myös oppilaan vapaa-ajan toiminnot tulee huomioida kuntoutuksessa. Kuntoutumisen toteutumisen tueksi laaditaan yhdessä ammattilaisten, oppilaan ja vanhempien kanssa kuntoutussuunnitelma. Se laaditaan 1–3 vuodeksi. Kuntoutussuunnitelman avulla voidaan seurata kuntoutuksen tavoitteiden toteutumista. (Kiviranta, Sätälä, Suhonen & ym. 2016, 3–4.)

Kasvatuksellisella kuntoutuksella tarkoitetaan erityisjärjestelyitä, tukea ja apuvälineitä. Verkostotyöskentely on tärkeä osa kasvatuksellista kuntoutusta. (Kasvatuksellinen kuntoutus 2022). Kuntouttava näkökulma on erittäin tärkeää ADHD-oppilaan sosiaalisten suhteiden edistämisen kannalta. Kuntouttavan näkökulman avulla pystytään harjoittelemaan tuetusti sosiaalisia taitoja. Sosiaalisten taitojen kehittäminen vahvistaa läpi elämän sosiaalisia suhteita ja tilanteita. Verkostotyöskentely mahdollistaa oppilaan kokonaisvaltaisen tilanteen huomioimisen monen eri ammattilaisen näkökulmasta, joka edistää myös kuntoutumista.

4.2 Kolmiportainen tuki

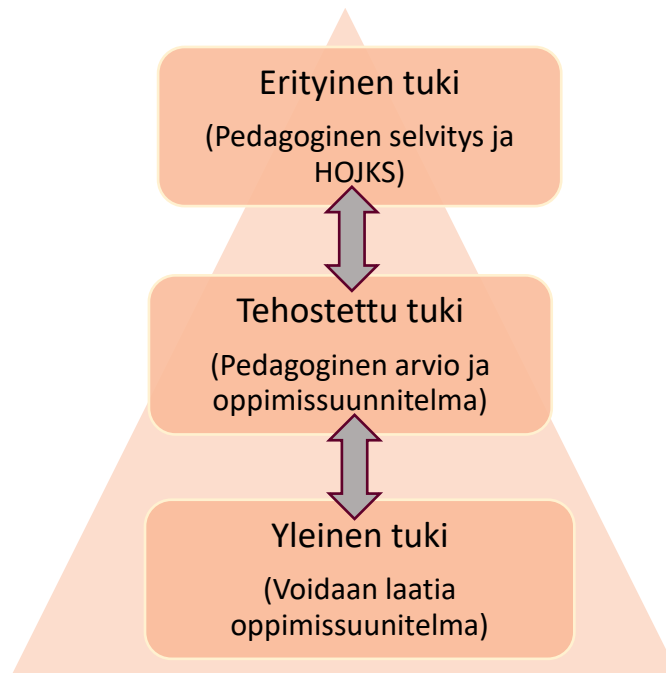
Perusopetuslaissa säädetään koulussa annettavasta kolmiportaisen tuen järjestelmästä. Jos oppilaalle ei riitä yleinen tuki, voidaan hänelle antaa tehostettua tai erityistä tukea. Yleinen tuki sisältää muun muassa tukiovetusta, ohjaajapalveluja, erityisopetusta ja eriyttämistä. (Vänskä, Pitkänen, Komulainen 2018). Tehostettua tukea annetaan oppilaalle, joka tarvitsee säännöllistä tukea oppimisessa tai koulunkäynnissä tai näissä molemmissa. Tehostettua tukea varten oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma yhdessä opettajan, huoltajan ja oppilaan kanssa. (POL 1998/628, 16§). Tehostettu tuki on pitkäjänteisempää ja säännöllisempää kun yleinen tuki. Jos oppilaalle ei riitä tehostettu tuki, tulee erityistä tukea varten tehdä pedagoginen selvitys ja hallintopäätös sekä henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Erityisen tuen piirissä olevalle oppilaalle tukimuodot ovat pitkäkestoisia ja säännöllisiä. (Vänskä, Pitkänen, Komulainen 2018.) Erityistä tukea voidaan antaa osittain tai kokonaan erityisluokassa. Erityistä tukea koskeva päätös tarkastetaan toisen vuosiluokan jälkeen ja ennen oppilaan siirtymistä seitsemännelle luokalle. (POL 1998/628, 17§).

ADHD-diagnosoidun oppilaan kohdalla tulee tarjota heille riittävä yleinen tuki. Toimintakykyä ja käyttäytymistä tuetaan jäsentämällä tilanteita selkeäksi ja ohjataan oppilasta positiivisen palautteen kautta. Palautteen tulee olla johdonmukaista, jotta oppilas oppii tunnistamaan tilanteen ja palautteen yhteyden. Konkreettinen palaute voi olla sanallista palautetta toimivampi tapa palautteen antamiseen. Tällainen on esimerkiksi tarrataulu, johon oppilas saa tarran onnistuessaan tiettyssä tilanteessa. Tarvittaessa ADHD-diagnosoidulle oppilaalle voidaan järjestää yksilöllisiä tukitoimia yleisten tukitoimien ollessa riittämättömiä. Suunnitellessa tukitoimia, ympäristöä tarkastellaan vuorovaikutuksen ja ympäristön välisenä haasteena. Näin ollen on toivottua muuttaa ympäristöä haasteiden lieventämiseksi. (Närhi & Pitkänen 2016).

Tikkanen (2020) ja Salo (2023) tuovat kriittisesti esille kolmiportaisen tuen mallin. Molemmat kertovat kuinka oppilas saattaa olla yleisen, tehostetun tai erityisen tuen piirissä, mutta ei kuitenkaan saa tarvitsemaansa tukea. Tuen puute ilmenee erityisesti liian isojen luokkakokojen sekä resurssipulan vuoksi. (Tikkanen 2020; Salo 2023.) Tikkanen (2020) kertoo, että yhdessä luokassa voi olla oppilaita jopa kolmekymmentä, joista viisi on tehostetun tuen ja viisi erityisen tuen oppilasta, ja luokassa on vain yksi opettaja. OAJ eli opetusalan ammattijärjestö on laatinut mallin, jolla turvataisiin jokaisen oppilaan tarvitsema tuki. Mallin ydin olisi se, millaista tukimuotoa oppilas tarvitsee eikä se, millä tuen portaalla oppilas on. Uudistus tästä mallista vaatisi sen, että tulevaisuudessa laissa säädettäisi tarjottavista tukimuodoista. (Salo 2023.)

Kolmiportaisen tuen malli ei toimi perusopetuslaissa säädetyllä tavalla. Kun luokkakoot ovat isoja, ja luokassa on tehostetun ja erityisen tuen oppilaita, jäävät muut oppilaat tuesta paitsi. Se vaikuttaa opetuksen laatuun ja oppimiseen. OAJ:n kehittämässä mallissa hyvää olisi se, että tuen tarve määriteltäisiin aina perusteellisesti ja yksilöllisesti. Sillä ei pitäisi olla niin paljon vaikutusta, millä portaalla ollaan. Ajatus kolmiportaisen tuen mallista on selkeä, mutta käytännössä mahdoton toteuttaa edellä mainittujen suurten luokkakokojen sekä resurssipulan vuoksi. (Tikkanen 2020.)

Kuvio 1. Kolmiportaisen tuen malli (kolmiportainen tuki, n.d. muokattu.)

4.3 Aikaisemmat tutkimukset aiheesta

Lotvosen (2010) sosionomi (AMK) opinnäytetyössä käsitellään kouluikäisten ADHD:tä. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää saavatko opettajat koulussa riittävästi tukea ADHD-lapsen opettamiseen ja haluavatko opettajat lisää koulutusta ADHD-lapsen opettamiseen. Tutkimusmenetelmänä työssä käytettiin kvantitatiivista menetelmää. Tutkimusaineisto työhön kerättiin sähköpostikyselyn avulla. Tulosten perusteella haasteeksi todetaan liian vähäiset resurssit avustajista luokissa. Tuloksissa tuodaan myös ilmi, että opettajat huomioivat tarkasti ADHD-lapsen istumapaikan luokassa, tehtävien selkeän ohjeistuksen sekä rutiinit. $\frac{1}{4}$ opettajista opettaa ADHD-lastia. (Lotvonen 2010.)

Jokelainen (2023) käsittelee kandidaatin työssään inklusiivisen oppimisympäristön vaikutusta ADHD-oppilaan sosioemotionaaliseen kompetenssiin ja vertaussuhteisiin. Lisäksi työssä käsitellään ADHD:tä kokonaisuudessaan. Tutkimuksessa kuvataan inklusiota kriittisesti sen ajankohtaisuuden vuoksi. Tutkimus on toteutettu kvalitatiivisen menetelmän keinoin integroivana kirjallisuuskatsauksena. Tutkimuksen keskeisten tulosten todettiin olevan yhdenvertaisia aiemman tutkimustiedon kanssa, koska tutkielma pohjautuu aiempaan tutkimustietoon. Kuitenkin tutkimustietoa aiheesta löytyi melko vähän, mutta yhdistelemällä eri tutkimuksia saatiin työhön kerättyä hyvää tutkimustietoa. (Jokelainen 2023.)

Remes (2006) tarkastelee pro gradu -tutkielmassaan ADHD-lasten näkökulmasta sosiaalista kompetenssia. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, eroaako ADHD-lasten sosiaalinen kompetenssi ikätovereiden kompetenssista. Tutkimukseen osallistui kymmenen ADHD-poikaa sekä kymmenen ikätoveria vertailukohteeksi. Tutkimukseen osallistuneet lapset olivat 9–13-vuotiaita. Tutkimusaineiston analysoinnissa hyödynnettiin SPSS 14.0-tilasto -ohjelmaa ja Excel 2003 -ohjelmaa. Tutkimukseen osallistuneet ADHD-lapset arvioivat sosiaaliset taitonsa melko kehittyneiksi. Opettajan arvioimana ADHD-lapsilla ilmeni enemmän tyypillisiä ADHD-oireista käyttäytymistä kuin ikätovereilla. Opettajat havaitsivat ADHD-lapsilla olevan heikommat sosiaaliset taidot kuin ikätovereilla. Ikätovereiden arvioimana ADHD-lapsilla oli puutteita sosiaalisten taitojen empatian osa-alueella. (Remes 2006.)

Leppänen ja Räsänen (2023) tarkastelevat opinnäytetutkielmassaan 3.–4.-luokkalaisten ADHD-lasten oireilun yhteyttä vertais- ja opettajasuhteiden laatuun sekä arviota ADHD-oireiden ja käytöksen oireiden ilmenemisestä ja niiden päällekkäisyyttä. Tutkielmassa nostetaan poikkeuksellisesti lasten omat näkökulmat esille. On yleistä, että keskitytään opettajien näkökulmiin. Aineisto analysoitiin IBM SPSS Statistics 27 -ohjelmistolla. Keskeisiksi tutkimuksen tuloksiksi ilmenivät, että käytöksen oireilu on yleisempää kuin ADHD-oireilu. Vastausten mukaan päällekkäistyviä oireita ilmeni enemmän kuin ADHD-oireita. Vertaissuhteissa havaittiin enemmän vaihtelua kuin opettajasuhteissa. (Leppänen & Räsänen 2023.)

5 Kuntoutuksen ohjauksen näkökulma

ADHD:n hoidossa on usein tärkeää lääkehoito, mutta kuntoutuksen ohjaajan näkökulmasta tässä opinnäytetyössä tarkasteltiin ja pohdittiin muita tukikeinoja. Kuntoutuksen ohjaajan ammatissa tapaa usein ADHD-diagnosoituja kuntoutujia. Kuntoutuksen ammattilaiset työskentelevät moniammatillisesti yhteistyössä muiden ammattilaisten kanssa. Kuntoutuksessa tuetaan myös kuntoutujan lähipiiriä, ja kuntoutus on osa monialaista palvelujärjestelmää (Kuntoutus n.d.).

ADHD-diagnosoitujen kuntoutujien kanssaan toimiessa ammattilaisen tulee olla kuunteleva, kunnioittava ja tasavertainen. Ohjeiden pitää olla selkeät sekä tarpeeksi lyhyet ja niitä on tarkennettava tarvittaessa. Kuntoutujan saattaa olla vaikea kuunnella, olla puhumatta päälle ja hän saattaa siksi vaikuttaa epäkohteliaalta. Kyse ei kuitenkaan ole epäkohteliaisuudesta, vaan impulsiivisuuden vuoksi ilmenevästä keskittymisvaikeudesta. Ammattilaisen on muistettava, että omia tulkintoja ei

pidä tehdä. Ongelmakeskeistä näkökulmaa tulee välttää. Sen sijaan kannattaa keskittyä ratkaisu- ja voimavarakeskeiseen näkökulmaan. (Tietoa ammattilaisille n.d.)

Kuntoutuksen ohjaaja voi työskennellä monenlaisissa työtehtävissä neuropsykiatriin haasteisiin liittyen. ADHD-diagnosoitu lapsi saattaa tarvita neuropsykiatrista kuntoutusta toimintakyvyn tukemiseen. Neuropsykiatrista kuntoutusta tarjotaan lapsille, joilla on ADHD, autismikirjon häiriö, Touretten oireyhtymä tai jokin aivovamman jälkitila. Esimerkiksi vaikeudet sosiaalisissa suhteissa, tunte säätelyssä, oman toiminnan ohjauksessa tai impulsiivinen käytös ovat sellaisia asioita, joihin saa apua neuropsykiatrisesta kuntoutuksesta. Edellä mainituista haasteista aiheutuu usein vaikeuksia koulunkäyntiin. (Neuropsykiatrinen kuntoutus n.d.) Kuntoutuksen ohjaajan on tärkeää olla haasteista tietoinen työskennellessään ADHD-diagnosoidun lapsen kanssa, jotta hän osaa käyttää oikeita menetelmiä ja jakaa tietoa myös moniammatillisen tiimin muille jäsenille, kuten opettajille.

ADHD-lapset ja heidän perheenjäsenensä voivat osallistua Kelan järjestämille sopeutumisvalmennuskursseille. 5–15-vuotiaat ADHD-diagnosoidut lapset ovat oikeutettuja LAKU-perhekuntoutukseen yhdessä vanhempiansa kanssa. Jos sairaus tai vamma aiheuttaa suuria haasteita arjessa toimimiseen, kuten koulunkäyntiin, lapsella voi olla oikeus vaativaan lääkinnälliseen kuntoutukseen. (Kuntoutusta kaiken ikäisille 2023.)

Vuoren (2023) mukaan nykyään ADHD-lasten kohdalla tärkein tukikeino on aikuisten antama ymmärrys ja tuki – ei lääkehoito. Lääkehoidon rinnalle tulisikin aina tarjota muitakin tukikeinoja. Aikuisten pitäisi miettiä keinoja, miten voisivat itse toimia eri tavalla, eikä jumiutua siihen ajatukseen, että lapsen pitäisi muuttua. Aikuisten saadessa neuvoja esimerkiksi vuorovaikutustaitojen kohentamiseen, he voivat paremmin edistää lapsen toimintakykyä. (Vuori 2023.) Tämän vuoksi on ajankohtaista ja tärkeää lisätä ADHD-lasten kanssa työskentelevien henkilöiden tietoisuutta siitä, miten he voivat tukea ja neuvoa ADHD-lapsia koulumaailmassa.

6 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tämän kuntoutuksen ohjauksen opinnäytetyön tarkoituksena oli tarkastella aiempien tutkimusten pohjalta keinoja, joilla voidaan tukea ja edistää 1.–3.-luokkalaisten ADHD-diagnosoitujen oppilaiden sosiaalisia taitoja ja sosiaalisia suhteita koulumaailmassa. Tavoitteena oli tuottaa tutkimustuloksiin perustuvaa tietoa ADHD-oppilaiden sosiaalisten suhteiden haasteista ja sosiaalisten taitojen

harjoittelun sekä opettajien ja ohjaajien antaman tuen tärkeydestä. Lisäksi tavoitteena oli selvittää konkreettisia keinoja, joilla voidaan edistää oppilaiden sosiaalisia suhteita. Opinnäytetyössä aihe rajattiin 1.–3.-luokkalaisiin oppilaisiin. Koulumaailmassa sosiaaliset suhteet ja niiden haasteet korostuvat eniten. Myös useat oppilaat saavat ADHD-diagnoosin ensimmäisinä kouluvuosiinsa, jolloin tuen tarve usein ilmenee. Suomessa ADHD diagnosoidaan yleisimmin 5–6-vuotiaasta ylöspäin. (Mikä on ADHD? N.d.)

ADHD:n ajankohtaisuuden vuoksi on tärkeää tutkia aihetta ja tuoda sosiaalisten suhteiden tukemista edistäviä keinoja esille. ADHD-diagnosoitu oppilas joutuu kärsimään paljon sosiaalisten taitojen puutteesta. Jos oppilaalla ei ole aikuista tai kasvattajaa arjessa, joka osaa tukea sosiaalisia taitoja, jäävät taidot oppimatta. Fields (2021) toteaa tämän vaikuttavan loppuelämän ajan sosiaalisiin suhteisiin negatiivisesti, kun lapsuudessa ei ole saatu tukea ja opetusta siitä, kuinka sosiaalisissa tilanteissa pitäisi toimia. Jos oppilas ei saa tukea ADHD:hen varhain, sosiaaliset haasteet alkavat kasvamaan. Tukea saamattomalla oppilaalla saattaa olla vaikeuksia ihmissuhteissa, niiden ylläpitämisessä ja niissä toimimisessa läpi elämän. Tämä vaikuttaa mahdollisiin parisuhteisiin, ystäväsuhteisiin sekä perhesuhteisiin negatiivisesti. Ilman tukea jääneellä oppilaalla on myös riski erilaisiin päihderiippuvuuksiin sekä holtittomaan seksuaaliseen käyttäytymiseen. (Fields 2021.)

Haimme tässä opinnäytetyössä vastauksia neljään tutkimuskysymykseen:

1. Miten 1.–3.-luokkailaisen ADHD-diagnosoidun oppilaan sosiaalisten taitojen haasteet ilmenevät koulumaailmassa?
2. Millaisia sosiaalisia taitoja 1.–3.-luokkailaisen ADHD-diagnosoidun oppilaan tulee harjoitella sosiaalisten suhteiden edistämiseksi?
3. Miten opettajat ja ohjaajat voivat tukea 1.–3.-luokkailaisen ADHD-diagnosoidun oppilaan sosiaalisia taitoja?
4. Millä keinoilla voidaan edistää 1.–3.-luokkailaisen ADHD-diagnosoidun oppilaan sosiaalisia suhteita koulumaailmassa?

7 Opinnäytetyön toteutus

7.1 Tutkimusmenetelmä

Tämä opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Opinnäytetyön aiheen kannalta koettiin tarkoitukselliseksi käyttää kyseistä menetelmää, sillä aiheesta haluttiin kerätä olemassa oleva tieto yhteen, jotta tietoa voidaan hyödyntää käytännössä. Kirjallisuuskatsauksen avulla on tarkoitus etsiä vastaus laadittuun tutkimuskysymykseen. On tarkoituksenmukaista selvittää, kuinka paljon rajatusta aiheesta on tutkimustietoa sekä mistä näkökulmasta ja millaisilla menetelmillä aihetta on jo tutkittu. Kirjallisuuskatsauksia on useita, sillä niitä käytetään eri tarkoituksiin. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on yksi yleisimmistä tavoista toteuttaa katsaus. Sen tarkoituksena on kertoa ja kuvata aiempaa tutkimustietoa sekä sen syvyyttä, määrää ja laajuutta. (Kunnela 2022.) Tässä opinnäytetyössä aiheen pohjalta luotiin tutkimuskysymykset kirjallisuuskatsausta varten. Kirjallisuuskatsauksen avulla pyrittiin keräämään kaikki oleellinen tieto, jotta tutkimuskysymyksiin pystyttiin vastata mahdollisimman tarkasti. Tätä varten tutkimuskysymykset rajattiin selkeästi, jotta aihetta voitiin tarkastella syvällisemmin.

Tutkimuskysymysten laatimisen jälkeen tehtiin ajatuskartta, jonka avulla pohdittiin hakusanoja, joita käytettiin opinnäytetyön tiedonhaussa. Ajatuskartta hakusanoista on opinnäytetyön liitteenä (Liite 1). Hakusanojen pohjalta tutustuttiin erilaisiin lähteisiin ja aineistoihin. Sen jälkeen alettiin työstämään opinnäytetyösuunnitelmaa.

Marjamaan ja Sinisalon (2022) mukaan kuvaileva kirjallisuuskatsaus voidaan jakaa kahdeksaan eri vaiheeseen. Ne ovat tutkimuskysymyksen määrittely, hakusuunnitelma, alustavat haut, varsinaiset haut, hakujen taulukointi, artikkelien valinta, analyysi ja synteesi sekä raportointi. Ensimmäisenä määritellään tutkimuskysymykset, joihin tutkimus etsii vastauksia. (Marjamaa & Sinisalo 2022.) Tässä opinnäytetyössä tutkimuskysymykset muodostuivat tiedonhaun edetessä lopulliseen muotoonsa. Tiedonhaun avulla saatiin tietoa siitä, millaisiin tutkimuskysymyksiin olemassa olevat aineistot antavat vastauksia.

Toisessa vaiheessa tehdään hakusuunnitelma ja mietitään aiheen pääkäsitteet sekä avainsanat. Tässä kohdassa pohditaan myös sisäänotto- ja poissulkukriteerit lähteille ja valitaan ne tietokan-

nat, joita aiotaan käyttää. (Marjamaa & Sinisalo 2022.) Opinnäytetyössä käytetyt käsitteet muodostuivat myös aineistonhaun aikana tarkemmiksi, kun nähtiin millaisia käsitteitä tutkimuksissa oli nostettu esille. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit valittiin sen mukaan, että työhön saatiin mahdollisimman oleellista, ajankohtaista ja luotettavaa tietoa.

Hakusuunnitelman tekemisen jälkeen voidaan testata hakusuunnitelman toimivuutta. Hakusuunnitelmaa voi muokata, jos sille ilmenee tarvetta. Neljännessä vaiheessa tehdään tietokantahaut, eli varsinaiset haut hakusuunnitelman mukaisesti. Sen jälkeen tehdään taulukot käytetyistä tietokannoista, tehdyistä hauista, sisäänotto- ja poissulkukriteereistä sekä tuloksista. Kuudennessa vaiheessa valitaan tulosjoukosta lähteiksi ne, joita aiotaan käyttää. Analyysi- ja synteisivaiheessa yhdistellään ja vertaillaan sekä systematisoidaan sisältöä. Tässä vaiheessa tapahtuu myös tutkimuskysymyksiin vastaaminen. Viimeisessä vaiheessa kootaan keskeiset tulokset ja tarkastellaan niitä suhteessa laajempaan kontekstiin. Lopuksi myös esitellään löydökset ja johtopäätökset. (Marjamaa & Sinisalo 2022.) Tässä kappaleessa esitetyt vaiheet avataan tämän työn toteutuksen osalta seuraavissa alaluvuissa.

7.2 Aineiston keruu ja kuvaus

Aineisto kerättiin opinnäytetyöhön eri tietokantoja hyödyntäen systemaattisena aineistonhakuna. Aineiston hakuun laadittiin sisäänotto- ja poissulkukriteerit. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit esitellään taulukossa 1. Kriteerit laadittiin testi hakujen ja erilaisiin aineistoihin tutustumisen jälkeen, jotta pystyttiin rajaamaan tarkoituksettomat aineistot pois ja näin ollen vastata tarkemmin tutkimuskysymyksiin. Aineistojen hakua rajattiin vertaisarvioituihin artikkeleihin, jos se oli mahdollista. Tämä vaikutti hakutulosten osumiin.

Taulukko 1. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Ilmaiset aineistot	Maksulliset aineistot

Aineisto vuosilta 2010–2023	Aineisto tehty ennen vuotta 2010
Aineistosta koko teksti saatavilla	Aineistosta ei koko tekstiä saatavilla
Suomen- tai englanninkieliset aineistot	Muut kuin suomen- ja englanninkieliset aineistot
Tutkimukset kohdejoukko on alakouluikäiset ADHD-diagnosoidut oppilaat	Tutkimuksen kohdejoukko on jokin muu kuin ADHD-diagnosoidut alakouluikäiset oppilaat
Tutkimus on vertaisarvioitu	Tutkimusta ei ole vertaisarvioitu
Tieteelliset tutkimukset ja kirjallisuus	Opinnäytetyöt, pro gradut, ei-tieteelliset julkaisut

Aineisto koottiin internetin tietokannoista. Käytetyt tietokannat olivat EBSCOhost (Cinahl Ultimate), PubMed, ProQuest eBook Central ja Cochrane library. Tietokannat ja käytetyt hakusanat näkyvät taulukossa 2. Hakuja tehtiin muihinkin tietokantoihin, mutta edellä mainituista tietokannoista saatiin osuvimmat hakutulokset sisäänottokriteereiden mukaan. Sisäänottokriteereinä oli ilmaiset aineistot, aineistot vuosilta 2010–2023, aineistosta koko teksti saatavilla, suomen- tai englanninkieliset aineistot, tutkimuksen kohdejoukkona alakouluikäiset ADHD-diagnosoidut oppilaat, vertaisarvioitua artikkelit sekä tieteelliset tutkimukset ja kirjallisuus. Aineistona ei käytetty maksullisia tai ennen vuotta 2010 tehtyjä aineistoja eikä sellaisia aineistoja, joista ei ollut koko teksti saatavilla tai joiden kielenä oli jokin muu kuin suomi tai englanti eikä aineistoja, joissa tutkimuksen kohdejoukko oli jokin muu kuin ADHD-diagnosoidut kouluikäiset oppilaat. Myöskään vertaisarvioimattomia artikkeleita sekä opinnäytetöitä ja graduja ei käytetty aineistona.

Kriteerit valittiin sen mukaan, että opinnäytetyöhön saatiin mahdollisimman luotettavia ja ajantasaisia aineistoja analysoitavaksi. Hakuja hajautettiin useisiin eri tietokantoihin, jotta otanta olisi mahdollisimman laaja. Aineistosta suurin osa oli kansainvälistä tutkimustietoa. Aineistoksi pyrittiin valitsemaan aiheen ja ilmiön kannalta relevanttia sekä mahdollisimman ajankohtaista tietoa. Ai-

neistojen luotettavuus arvioitiin JBI-kriteeristön avulla. Aineisoista tehdyt JBI-arvioinnit ovat liitteenä työn lopussa (Liite 2). Matilainen, 2023 ja Kewley, 2011 teoksia ei arvioitu JBI-kriteeristön avulla, sillä teokset eivät olleet sovellettavissa kriteeristöön.

Taulukko 2. Tietokannat ja hakutulokset

Tietokanta	EBSCOhost (Cinahl Ultimate)	ProQuest eBook central	Cochrane li- brary	PubMed	Manuaalinen haku
Hakusanat	ADHD or attention deficit hyperactivity disorder AND children AND primary school classroom ADHD in children AND behavior	ADHD in children AND social skills AND teachers AND teachers AND attention deficit hyperactivity disorder	Social skills training and attention deficit hyperactivity disorder	ADHD social relationships in children.	
Osumat	368	2239	2	42	

Valikoitu- neet aineis- tot	4	1	1	1	2
Yhteensä	9				

Hakujen perusteella opinnäytetyön aineistoksi valikoitui seitsemän vertaisarvioitua kansainvälistä artikkelia sekä kaksi ammattilaisten työn tukena käytettävää opaskirjaa. Kirjat valittiin aineistoksi tutkimusten löytymisen niukkuuden vuoksi. Valikoidut aineistot käytiin ennen niiden valitsemista opinnäytetyöhön tarkasti läpi kaiken oleellisen tiedon löytämiseksi. Valikoituja aineistoja esitellään tarkemmin taulukossa 3.

Taulukko 3. Opinnäytetyössä käytetyt aineistot

Tekijät, otsikko, julkaisu- vuosi ja sivusto	Kohderyhmä	Tutkimusmenetelmä ja tavoite	Tutkimustulokset
1. Arango-Tobón, O.E., Guevara Solórzano A., Ore- jarena Serrano J.S. & Olivera-La Rosa, A. 2023. PubMed.	ADHD-lapset ja nuoret.	Tutkimus on toteutettu kirjallisuuskatsauksena. Katsauksen tavoite on analysoida empiiristä näyttöä sosiaalisen kognition ja prososiaalisen käyttäytymisen välisestä suhteesta ADHD-lapsilla ja nuorilla.	Tutkimusten kokonaisotosten mukaan (n= 2439) 96,4 % oli puutteita sosiaalisessa kognitiossa. Tulosten mukaan emotionaalinen tietoisuus, tunteiden tunnistaminen ja empatia ovat ADHD-lapsella puutteita, jotka luovat yhteyden prososiaaliseen käyttäytymiseen. Nämä vaikuttavat lasten sosiaaliseen kehitykseen.

<p>2. McDougal, E., Tai, C., Stewart, T.M., Booth, J.N. & Rhodes, S. M. 2023. EBSCO.</p>	<p>ADHD-lapset ja heidän opettajansa.</p>	<p>Tutkimus on toteutettu intervention avulla.</p> <p>Tutkimuksen tavoite on ADHD:n ymmärtäminen ja tukeminen peruskoulun luokassa.</p> <p>Lasten ja opettajien näkökulmat.</p>	<p>Tutkimus osoitti, että tuntemus ADHD:sta vaihteli opettajien ja lasten välillä.</p> <p>Lapset ja opettajat toivat esille ADHD-lapsen sosiaaliset ja emotionaaliset vaikeudet. Ikätovereita pidettiin myönteisenä tukena.</p>
<p>3. Matilainen, M. 2023. PS-kustannus. Jyväskylä.</p>	<p>Neurokirjon oppilaat.</p>	<p>Opas neurotyypillisen oppilaan tukemiseen.</p> <p>Teoksessa kerrotaan kuinka tukea neurokirjon oppilasta koulu- maailmassa.</p>	<p>Pyritään lisäämään tietoisuutta neurokirjon oppilaan tukemisessa koulumaailmassa.</p>
<p>4. Aduen, Paula A., Say, Taylor N., Kofler, Michael J., Harmon, Sherelle L., Wells, Erica L., Saver, Dustin E. 2018. EBSCO.</p>	<p>ADHD-lapset.</p>	<p>Tutkimus on toteutettu intervention avulla.</p> <p>Tavoite oli tutkia, että liittyykö ADHD sosiaalisten taitojen hankkimiseen vai suorituskyvyn puutteeseen. (Verrattuna neurotyypillisiin lapsiin)</p>	<p>Tämän tutkimuksen perusteella ADHD-lapset ovat oppineet sosiaalisia taitoja ikäistensä tasoisesti, mutta eivät pysty käyttämään näitä taitoja riittävästi.</p> <p>Tutkimuksen mukaan sosiaalisten taitojen koulutus voi olla turhaa, mutta taitojen muokkaaminen oikeaan suuntaan voisi olla hyödyllistä.</p>
<p>5. Kewley, G. 2011. ProQuest eBook central.</p>	<p>ADHD-oppilaat.</p>	<p>Opas ADHD-oppilaan kanssa toimimiseen.</p> <p>Teoksen tarkoituksena on toimia opettajille oppaana. Oppaassa perehdytään ADHD:ta koskeviin to-</p>	<p>Teoksella lisätään tietoisuutta opettajille ja ohjaajille, kuinka ADHD-oppilaiden kanssa tulee toimia erilaisten lähestymistapojen avulla.</p>

		siasioihin sekä annetaan opettajille neuvoja ADHD-oppilaan kanssa toimimiseen.	
6. Barnes, G., Wilkes-Gillan, S., Bundy, A & Cordier, R. 2017. EBSCO.	ADHD-lapset ja heidän ikätoverinsa.	Tutkimus on toteutettu intervention avulla. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää sosiaalisten interventioiden vaikutus sosiaalisten taitojen harjoittelussa ADHD-lapsilla.	Tulokset viittaavat sosiaalisten interventioiden parantavan lasten sosiaalisia leikkitaitoja.
7. Storebø, OJ., El-mose Andersen, M., Skoog, M., Joost Hansen, S., Simonsen, E., Pedersen, N., Tendal, B., Callesen, HE., Faltinsen, E. & Gluud, C. 2019. Cochrane Library.	ADHD-lapset.	Tutkimus on toteutettu systemaattisena kirjallisuuskatsauksena. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää sosiaalisten taitojen koulutusten haitat ja hyödyt, sosiaalisissa- sekä tunnetaidoissa.	Tuloksissa havaittiin sosiaalisten taitojen koulutuksen hyötyjen olevan lähes olemattomia, huonojen todisteiden vuoksi. Kuitenkin opettajat ja vanhemmat kokivat intervention hyödyt positiivisena.
8. McDougal, E., Tai, C., Stewart, T., Booth, J. & Rhodes, S. 2023. EBSCO.	ADHD-lapset.	Tutkimus on toteutettu intervention avulla. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää ADHD-lasten vahvuudet ja haasteet koulu- maailmassa sekä keinoja haasteiden tukemiseksi.	ADHD-lasten vahvuuksiksi koulussa nousivat kuvaamataidon ja liikunnan oppitunnit, sillä lapset viihtyivät niissä parhaiten. Opettajat sekä lapset mainitsivat ADHD-lasten sosiaaliset sekä emotionaaliset haasteet. Monet strategiat todettiin hyödyllisiksi ADHD-lasten tukemisessa.

9. Mikami, A., Jia, M. & Jiwon Na, J. 2014.	ADHD-lapset.	Artikkeli. Artikkelin tavoitteena on tarkastella sosiaalisten taitojen harjoittelu mahdollisuuksia taitojen edistämiseen erilaisten interventioiden avulla.	Artikkelissa ilmenee olevan tarvetta tehokkaammille uusille sosiaalisten taitojen harjoittelun interventioille. Kuitenkin olemassa olevien interventioiden katsottiin liittyvän jonkinlaiseen parannukseen sosiaalisissa taidoissa.
---	--------------	--	---

7.3 Aineiston analyysi

Tässä osiossa tuodaan ilmi aineiston analyysin vaiheet. Aineiston analysoinnissa hyödynnettiin aineistolähtöistä eli induktiivista sisällönanalyysia. Elo, Kajula, Tohmola ja muut (2022) kertovat sisällönanalyysin olevan paljon käytetty analyysimenetelmä. Sen tarkoituksena on havainnollistaa tutkimuksessa kerätty aineisto yksinkertaistetussa, ytimekkäässä ja yleisessä muodossa. Ennen analyysivaiheen aloittamista tulee valita analyysiyksikkö, jonka avulla vastataan tutkimuskysymyseen sekä perehdytään aineistoon, jota analysoidaan. (Elo, Kajula, Tohmola, ym. 2022, 215–225.)

Elo ja muut (2022) sekä Niela-Vilén ja Hamari (2016) kertovat, kuinka induktiivisessa sisällönanalyysissä aineiston analyysi etenee. Ensimmäiseksi aineistosta etsitään alkuperäisilmauksia, jonka jälkeen niistä muodostetaan pelkistettyjä ilmauksia. Seuraavaksi on ryhmittelyn ja luokittelun vuoro. Luokista ja ryhmistä syntyy alaluokkia. Alaluokkia vertaillaan, jonka seurauksena löydetään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia analysoidusta aineistosta. Luokittelua jatketaan niin pitkälle, kun se on tutkimuksen kannalta oleellista. Alaluokista voidaan yhdistellä yläluokkia ja yläluokista pääluokkia. (Elo ym. 2022, 215–225; Niela-Vilén ja Hamari 2016.) Opinnäytetyön aineiston analyysivaiheessa edettiin näitä asiakohtia noudattaen.

Analysointi aloitettiin käymällä aineistot yksi kerrallaan tarkasti läpi ja poimimalla tutkimuskysymyksiin vastaavia alkuperäisilmauksia erilliseen Word-tiedostoon tehtyyn taulukkoon. Englanninkielisistä aineistoista otetut alkuperäisilmaukset suomennettiin, jotta ilmaisusta saatiin luotua pelkistetty ilmaisu ilman tekstin merkityksen muuttumista. Yksi aineisto oli suomenkielinen

kirjallisuuden teos, jonka alkuperäisilmaisuista tehtiin suoraan pelkistetyt ilmaisut. Aineistot käytiin vielä toisen kerran läpi kaiken tarkoituksenmukaisen tiedon saamisen varmistamiseksi.

Kun kaikki tarvittava tieto aineistoista oli kerätty Word-tiedoston taulukkoon, muutettiin alkuperäisilmaisut pelkistetyiksi ilmaisuiksi. Pelkistetyt ilmaisut luotiin ilman tutkimuksen alkuperäisen tarkoituksen muuttamista. Pelkistetyistä ilmaisuista saatiin luotua alaluokkia. Alaluokat havainnollistivat sitä, missä aineistoissa käsiteltiin samoja aiheita. Samaa aihetta tarkoittavista alaluokista luotiin yläluokat. Havainnollistava esimerkki aineiston analyysistä taulukossa 4.

Taulukko 4. Esimerkki aineiston analyysistä

Alkuperäisilmaisut	Suomennos	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
Children with ADHD have a deficient recognition of negative and positive emotions.	ADHD-lapsilla on puutteita negatiivisten ja positiivisten tunteiden tunnistamisessa.	ADHD-lapsilla on vaikeuksia tunteiden tunnistamisessa	Haasteet tunteidoissa	Haasteet
Impairment in social functioning is a prominent associated feature of this condition.	Sosiaalisen toiminnan heikentyminen on tähän tilaan liittyvä ominaisuus.	Sosiaalisen toiminnan heikentyminen ominaisuutena	Sosiaaliset haasteet	Haasteet

The play-based intervention may contribute to the improved long-term social functioning of children with ADHD.	Leikkipohjainen interventio voi edistää ADHD-lasten pitkäaikaista sosiaalista toimintaa.	Sosiaalisen toiminnan edistämisen leikkien vertaisen kanssa.	Leikki vertaisen kanssa	Edistävä tekijä
--	--	--	-------------------------	-----------------

8 Tulokset

Tämän kuntoutuksen ohjauksen opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia, miten ADHD-diagnosoitujen oppilaiden sosiaalisia suhteita voidaan edistää koulumaailmassa. Ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä kartoitettiin sitä, miten ADHD-diagnosoitujen oppilaiden haasteet sosiaalisissa suhteissa ilmenevät koulumaailmassa. Toisen tutkimuskysymyksen tarkoitus oli selvittää, millaisia sosiaalisia taitoja ADHD-diagnosoitujen oppilaiden tulee harjoitella sosiaalisten suhteiden edistämiseksi. Kolmannella tutkimuskysymyksellä kartoitettiin sitä, miten opettajat ja ohjaajat voivat tukea ADHD-oppilaiden sosiaalisia suhteita. Neljännellä tutkimuskysymyksellä haluttiin selvittää keinoja, joilla ADHD-diagnosoitujen oppilaiden sosiaalisia suhteita voidaan edistää koulumaailmassa. Tutkimuskysymyksiin kerrotaan tulokset tässä osiossa edellä mainitussa järjestyksessä.

8.1 Haasteet sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa

Kuvio 2. Tulokset, haasteet.

Jokaisessa tutkimusartikkelissa tuotiin esille samoja sosiaalisia haasteita, jotka ilmenevät ADHD-diagnosoiduilla oppilailla koulumaailmassa. Haasteita ovat kaverisuhteiden luominen/ylläpito, aggressiivisuus, impulsiivisuus, kiusaaminen, empatian puute, haasteet prososiaalisessa käyttäytymisessä ja tunteiden säätelyssä sekä vaikeus ymmärtää sanatonta viestintää ja sarkasmia. Haasteet on koottu kuvioon 2.

Arango-Tobón, Guevara Solórzano, Orejarena Serrano & Olivera-La Rosa (2023) kuvaavat, että yleisiä haasteita ADHD-lasten käytöksessä ovat empatian puute, aggressiivisuus, passiivisuus sekä vaikeus ymmärtää sanatonta viestintää ja sarkasmia (Arango-Tobón ym. 2023, 14–15). ADHD-lapsilla on usein haasteita säädellä tunteitaan, noudattaa sosiaalisia normeja ja vaikeuksia toimia vastavuoroisesti sosiaalisissa tilanteissa (Aduen, Day, Kofler, Harmon, Wells & Sarver 2018, 448).

McDougal, Tai, Stewart, Booth & Rhodes (2023) kertovat tutkimuksessaan, että ADHD-lasten sosiaalisten suhteiden haasteet saattavat ilmetä kiusaamisena. Se voi näyttäytyä joko niin, että ADHD-lapsia kiusataan, tai he ovat itse kiusaajan roolissa. Myös kaverisuhteiden luomisessa on usein vai-

keuksia. Haasteet käytöksessä saattavat esiintyä siten, että ADHD-lasten käytös voi muuttua aggressiiviseksi erittäin nopeasti. He myös saattavat puolustautua ymmärtäessään tilanteita väärin. (McDougal, Tai, Stewart, Booth & Rhodes 2023, 3411–3412.) Mikami, Jia & Jiwon Na (2014, 775) toteavat, että aggressiivinen käytös saattaa ilmetä esimerkiksi tunkeutumalla meneillään oleviin keskusteluihin mukaan sekä pelisääntöjen rikkomisena.

Sadr-Salek, Costa & Steffgen (2023) tuovat ilmi, että lapsilla, joilla esiintyy aggressiivista ja impulsiivista käyttäytymistä, on usein vaikeuksia ilmaista heidän tarpeitaan ja toiveitaan. Se aiheuttaa sosiaalisia haasteita. ADHD-lapset käyttävät vääränlaisia keinoja ongelmien ratkaisuihin haastavissa sosiaalisissa tilanteissa. Tämän seurauksena toiset lapset alkavat karttaa heidän seuraansa. Se vahvistaa ADHD-lapsissa epäluottamuksen tunnetta ja käsitystä siitä, että muut ovat vihamielisiä heitä kohtaan. (Sadr-Salek ym. 2023, 8.)

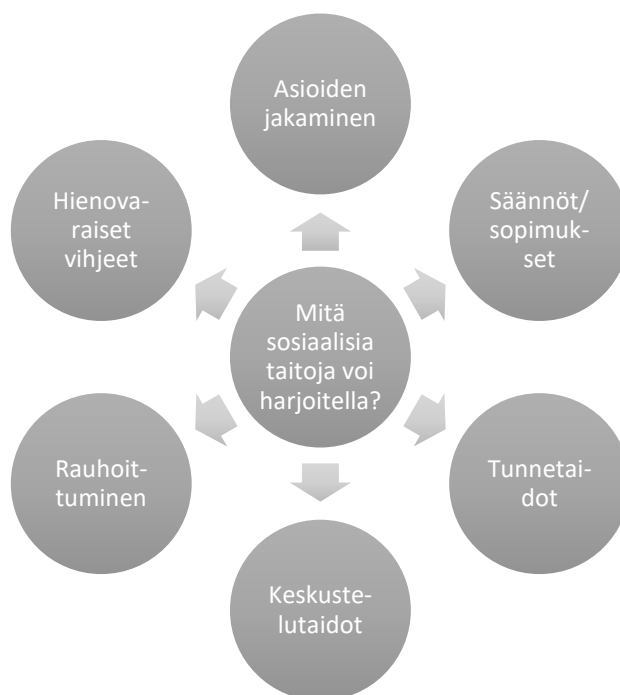
Barnesin, Wilkes-Gillanin, Bundyn & Cordierin (2017) mukaan Deault (2010) toteaa, että ADHD-lapsilla on muita vähemmän merkityksellisiä ystävyysuhteita ja heillä on usein vaikeuksia leikkiä tai pelata muiden lasten kanssa. He eivät osaa säädellä tunteitaan ja rikkovat usein sääntöjä leikeissä. (Barnes ym. 2017, 457.) ADHD-lasten vääränlainen ongelmienratkaisu ja sääntöjen rikkominen voivat aiheuttaa hylkäämistä muiden lasten toimesta (Barnes ym. 2017, 457; Sadr-Salek ym. 2023, 8). Myös Aduen ja muut (2018) kertovat, että Bagwellin (2001), Flicekin (1992), Heimanin (2005) sekä Hozan (2005) mukaan opettajat ja vanhemmat ovat todenneet, että ADHD-lapsilla on vähemmän kaverisuhteita ja sosiaalista toimintaa muihin lapsiin verrattuna (Aduen ym. 2018, 440).

Impulsiivisuus on yksi ADHD:n ydinoireista. Impulsiivinen käyttäytyminen saattaa ilmetä koulussa niin, että ADHD-lapset eivät pysty olla sanomatta vastauksiaan, vaikka ei olisi heidän vuoronsa. Kun he eivät malta odottaa vuoroaan, se ärsyttää muita oppilaita. ADHD-lapset ovat usein muiden mielestä liikaa äänessä ja osallistuvat keskusteluihin puhumalla toisten päälle. (Sadr-Salek ym. 2023, 1.) Kewleyn (2011) mukaan impulsiivisuus voi olla sanallista, emotionaalista tai fyysistä impulsiivisuutta. ADHD-lasten sanallinen impulsiivisuus ilmenee koulussa usein toisten puheen keskeyttämisellä, luokassa huutamisena ja loukkaavien asioiden sanomisena toisille. He eivät itse aina tajua loukkaavansa muita sanoillaan. Tästä aiheutuu vaikeuksia kaverisuhteisiin. Emotionaalinen impulsiivisuus saattaa ilmetä esimerkiksi niin, että ADHD-lapset suuttuvat hyvin helposti, mutta

unohtavat raivokohtauksensa nopeasti. Sen jälkeen he ihmettelevät, miksi toiset ovat yhä katkeria, suuttuneita tai vihaisia. (Kewley 2011, 18.)

ADHD-lasten emotionaalinen reagointi on voimakkaampaa kuin toisilla lapsilla, varsinkin negatiivisissa tilanteissa. Heillä on heikko kyky tunnistaa toisten ihmisten tunteita sekä säädellä omia tunteitaan. Usein ADHD-lasten on myös vaikea tulkita toisten eleitä ja ilmeitä. He eivät välttämättä tunnista sitä, jos joku on surullinen. Näiden syiden vuoksi ADHD-lapsille on haastavaa osoittaa empatiaa muita kohtaan. (Arango-Tobón ym. 2023, 16–17.) ADHD-lapsilla on puutteita prososiaalisessa käyttäytymisessä, kuten auttavaisuudessa ja toisten huomioimisessa (Arango-Tobón ym. 2023, 17; Mikami ym. 2014, 775).

8.2 Sosiaalisten taitojen harjoittelu

Kuvio 3. Tulokset, sosiaalisten taitojen harjoittelu.

Sosiaalisia taitoja pitää harjoitella, jotta niissä voi kehittyä (Matilainen 2023, 157). Mikamin ja muiden (2014, 777) mukaan ADHD-lapsille tärkeitä opeteltavia sosiaalisia taitoja ovat asioiden jakaminen, keskustelutaidot, ryhmäytyminen vertaisten kanssa, pelien sääntöjen noudattaminen, vuorottelu sekä rauhoittuminen. Kuviossa 3 näkyy, mitä sosiaalisia taitoja kannattaa harjoitella.

Sääntöjen ja sopimusten noudattamisen harjoittelu on yksi osa sosiaalisten taitojen harjoittelua. Kaikilla olisi hyvä olla tiedossa selkeät säännöt, jotta väärinymmärryksiä ei syntyisi. (Matilainen 2023, 167.) Jotta ADHD-lapsi oppisi toimimaan niin, ettei riko sääntöjä, hänelle tulee asettaa oman tasoiset rajat. Säännöt on hyvä räätälöidä yksilöllisesti sopiviksi. Tämä helpottaa ADHD-lastaa ymmärtämään, mitä häneltä odotetaan. (Kewley 211, 77.)

Matilainen (2023) tuo ilmi kirjassaan, että tunnetaitojen harjoittelu on tärkeää ADHD-lapsille. Hän korostaa, että tunnetaidot ovat taitoja, joita voi kehittää. Suurten tunteiden kokeminen arjessa tulisi nähdä mahdollisuutena harjoitella tunnetaitoja. Tärkeää ja merkityksellistä näissä tilanteissa on aikuisen antama tuki. ADHD-lasten kanssa samalla luokalla olevien oppilaiden on myös hyvä opetella sosiaalisia taitoja. Heille tärkeä sosiaalinen taito on erilaisuuden kunnioittaminen ja hyväksyminen. (Matilainen 2023, 172–173.)

Sosiaaliset taidot ovat monimutkaisia ja ne sisältävät erilaisia kognitioita, tunteita ja käyttäytymistä. Sosiaalisten taitojen harjoittelu -ohjelmat keskittyvät yleensä ongelmanratkaisuun, tunteiden hallintaan sekä sanalliseen ja sanattomaan viestintään. Näissä harjoitteluissa ADHD-lapsia opetetaan lukemaan sosiaalisen vuorovaikutuksen hienovaraisia vihjeitä. Niitä ovat esimerkiksi oman vuoron odottaminen, kyky tunnistaa muiden tunteita sekä keskusteluissa aiheen vaihtamisen sopivan ajankohdan tiedostaminen. Sosiaalisten taitojen harjoittelussa voidaan keskittyä myös tunteiden säätelyyn. ADHD-lapset voivat harjoitella käsittelemään, hallitsemaan ja ilmaisemaan tunteitaan. Lapset, jotka pystyvät käsittelemään pettymyksiä ja menetyksiä, toipuvat vastoin käymisestä nopeammin. (Storebø, Elmose Andersen, Skoog, Joost Hansen, Simonsen, Pedersen, Tendal, Callesen, Faltinsen & Gluud 2019, 8.)

8.3 Opettajien ja ohjaajien tuki sosiaalisten suhteiden edistäjänä

Kuvio 4. Tulokset, opettajien ja ohjaajien tuki.

Kuviossa 4 esitellään opettajien ja ohjaajien antaman tuen keinoja. ADHD-lapset hyötyvät sosiaalisten taitojen harjoittelusta eniten, kun lasten luonnollisessa ympäristössä olevat aikuiset, kuten opettajat tai ohjaajat osallistuvat sosiaalisten taitojen harjoittelun tukemiseen. Opettajat ja ohjaajat antavat ADHD-lapsille muistutuksia ja vahvistusta sosiaalisten taitojen harjoittelun tueksi. Empiiristen todisteiden mukaan opettajien osallistuminen interventiotilanteisiin ADHD-oppilaiden sosiaalisten taitojen harjoittelun tukemiseksi, vahvistaa positiivisen sosiaalisen käyttäytymisen siirtymistä arkeen ja vertaistilanteisiin. (Mikami ym. 2014, 780–781.)

Opettajien ja ohjaajien tulee asettaa ADHD-lapsille rajat koulussa kaikissa ympäristöissä. Rajojen tulee olla selkeitä ja opettajien ja ohjaajien tulee vahvistaa rajoja, jotta ne jäävät ADHD-lasten mieleen. On tärkeä tehdä selväksi mikä koulussa on hyväksyttävää käyttäytymistä ja mikä ei. Ohjeita ADHD-lapsille annettaessa, tulee ne antaa mahdollisimman selkeästi sekä toistaa tarvittaessa. Ohjeiden antaminen positiivisesti tukee ADHD-lapsen käytöstä enemmän, kun negatiivisesti annetut ohjeet. Esimerkiksi ”kävele” on parempi ilmaisu, kun ”älä juokse”. (Kewley 2011, 77.) Myös Sard-Salek ja muut (2023, 7) tuovat esille positiivisen tukemisen tärkeyden ADHD-oppilaita kohtaan.

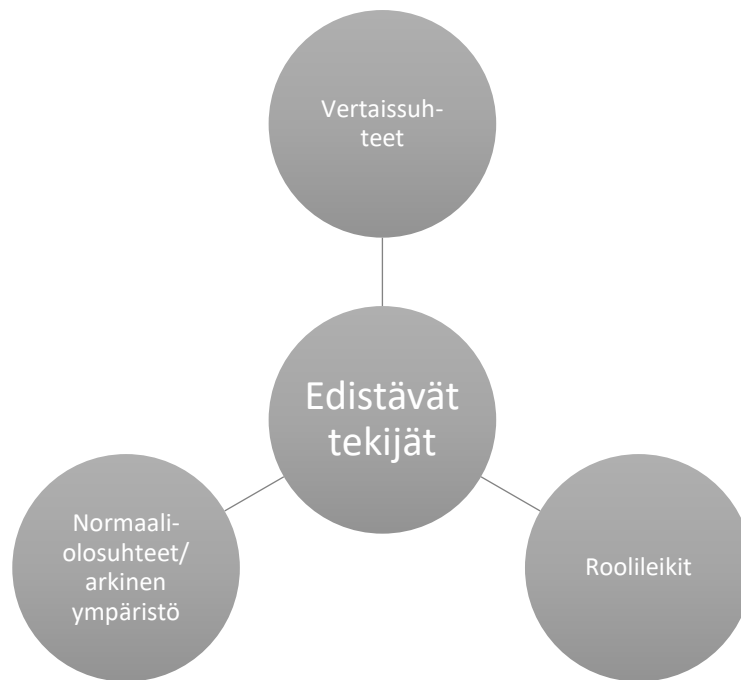
Kewley (2011) tuo teoksessaan esille opettajien ja ohjaajien tarvitseman tuen, heidän tukiessaan ADHD-oppilaita. Tukea opettajat ja ohjaajat saavat erilaisista koulutuksista sekä keskustellessaan asiantuntijoiden kanssa. (Kewley 2011, 76.) Osa klinikoista pyrkii viemään sosiaalisesti taitavan käyttäytymisen kontekstin istuntojen ulkopuolelle, tuomalla tietoa esimerkiksi opettajille istunnon kohteena olevasta sosiaalisesta käyttäytymisestä (Mikami & muut 2014, 777).

Mikami ja muut (2014, 779) tuovat esille ikätovereiden negatiiviset ilmaukset ja ajatukset ADHD-oppilaita kohtaan. Negatiiviset ajatuksen kumpuavat oletuksista, joita muilla oppilailta on ADHD:hen liittyen. Opettajien ja ohjaajien on tärkeä opettaa muita oppilaita hyväksymään ADHD-oppilaiden erilaisuus (Matilainen 2023, 157). Vaikka ADHD-oppilaiden sosiaalinen käytös kehittyisi, vertaisilla voi siitä huolimatta olla ennakkoluuloja ADHD-oppilaita kohtaan (Mikami & muut 2014, 779).

Mikami ja muut (2014) esittelevät Making Socially Accepting Inclusive Classrooms (MOSAIC) -tutkimuksessaan lähestymistavan, jonka tarkoituksena on rohkaista ja poistaa ennakkoluuloja vertaisilta ADHD-oppilaita kohtaan. MOSAIC-lähestymistapaa käytettiin pilottitutkimuksessa. Tutkimuksessa havaittiin vertaisten pitävän enemmän ADHD-oppista. ADHD-oppilailta ja vertaisilla oli myös enemmän vastavuoroisia ystävyyssuhteita. MOSAIC-lähestymistapa havaittiin toimivaksi, sillä vertaiset käyttäytyivät positiivisemmin ADHD-oppilaita kohtaan. (Mikami ym. 2014, 781.)

8.4 Keinot sosiaalisten suhteiden edistämiseksi

Sosiaalisten taitojen harjoittelua kuvattiin tutkimusartikkeleissa erilaisten interventioiden avulla. Tutkimuksissa interventiot painottuivat ADHD-lapsen sosiaalisten taitojen kehittämiseen normaaliolosuhteissa vertaisten kanssa. Vertaisen kanssa toimimisen katsottiin edistävän sosiaalisia taitoja, toisaalta merkittävää muutosta ei huomattu jälkikäteen. Kuviossa 5 näkyy keinoja, joilla voidaan edistää ADHD-lasten sosiaalisia suhteita.

Kuvio 5. Tulokset, edistävät tekijät.

8.4.1 Vertaissuhteet edistävänä tekijänä

McDougal ja muut (2023) tuovat tutkimuksessaan esille vertaisten tärkeyden ADHD-oppilaan sosiaalisten taitojen tukemisessa. Tutkimuksen osallistujaryhmät olivat vaikuttuneita vertaisten tuesta. Opettajat katsoivat eduksi laittaa ADHD-oppilaalle pari neurotyyppillinen oppilas. Opettajat painottivat, että vertaisen avulla ADHD-oppilas näkee, kuinka tietyissä tilanteissa kuuluu käyttäytyä. Vertainen toimii ikään kuin roolimallina ADHD-oppilaalle. Vertaisia pidettiin myös tiedonlähteenä ja ideoiden luojina. Yksi tutkimukseen osallistuneista oppilaista mainitsi työskentelevänsä mielellään muiden lasten kanssa. Oppilas kertoo, että muut lapset voivat auttaa häntä asioissa, joita hän ei tiedä. (McDougal ym. 2023, 3413–3414.)

Barnes ja muut (2017) tutkivat sosiaalisten suhteiden edistämistä leikkipohjaisen intervention kautta. Tutkimuksessa tuodaan esille viitaten (Mrug et al.) ja (Antshel, 2015) teksteihin, etteivät kaikki interventiot paranna ADHD-lapsen sosiaalista toimintaa. Tämän ajatellaan johtuvan siitä, jos interventio on suoritettu kliinisessä ympäristössä ilman vanhempia ja tyyppillisiä ikätovereita. Leikkipohjaiseen interventioon osallistuneet lapset pystyivät ylläpitämään sosiaalisia taitojaan klinikapohjaisen intervention ajan. Intervention katsottiin kuitenkin edistävän sosiaalisia taitoja tulevaisuudessa luonnollisissa ympäristöissä vertaisten kanssa. (Barnes ym.2017, 458.)

Mikami ja muut (2014) tuovat esille ADHD-lasten tarvitsevan vertaista näyttämään esimerkkiä hyvästä sosiaalisesta käyttäytymisestä. Kun ADHD-lapset näyttävät vertaisille osaavansa taitavan sosiaalisen käyttäytymisen malleja, reagoivat vertaiset tähän positiivisesti näyttämällä ystävällisyyttä ADHD-lapsia kohtaan. (Mikami ym. 2014, 780–783.)

8.4.2 Ympäristön merkitys sosiaalisten suhteiden edistämiseksi

Matilainen (2023) kertoo teoksessaan arkisten tilanteiden olevan paras tapa harjoitella sosiaalisia taitoja. Tekstissä nostetaan esille sosiaalisten taitojen harjoittelun mahdollisuuksien huomaaminen arjessa. Huomaamisella viitataan ADHD-oppilaan kanssa oleviin aikuisiin, kuten opettajiin tai ohjaajiin. Arjessa eteen tulevia sosiaalisia tilanteita on hyvä harjoitella etukäteen eli ennakoita tulevaa tilannetta. Harjoittelussa voidaan käyttää esimerkiksi sosiaalisia kuvatarinoita, joiden avulla kuvitetaan tuleva sosiaalinen tilanne ja kerrataan, kuinka tilanteessa tulee toimia. Myös selkeä ympäristö ja selkeät säännöt ovat tarpeellisia ADHD-oppilaan kanssa toimiessa. (Matilainen 2023, 160–167.)

Sosiaalisten taitojen edistämiseksi on tärkeä laajentaa ADHD-lapsen jokapäiväistä ympäristöä. Ympäristön laajentamisella tarkoitetaan lapsen arjessa olevien aikuisten, kuten vanhempien tai opettajien kouluttamista tukemaan ADHD-lapsen sosiaalisia taitoja. Koulutuksen avulla lapsen arjessa olevat aikuiset pystyvät tarkkailemaan, tukemaan ja antamaan palautetta lapsen jokapäiväisessä arjessa. (Sadr-Salek ym. 2023, 8.)

8.4.3 Roolileikki sosiaalisten suhteiden edistäjänä

Matilainen (2023) tuo teoksessaan esille sosiaalisten taitojen harjoittelun näytellen. Näyttelyä voidaan hyödyntää erilaisten sosiaalisten tilanteiden läpikäymiseen ennakkoon. Aikuisen tulee ohjata harjoitushetkeä. Aikuinen voi ohjata oppilasta näyttämään esimerkiksi ”miten toimit, kun olet hävinnyt pelin”. Osa oppilaista toimii näytelmän katsojana, rooleja voidaan vaihtaa aina yhden näytelmän jälkeen. Oppilaille jää näytelmästä hyvin näytellyt esimerkkitalanteet mieleen tositilanteita varten. (Matilainen 2023, 161.)

Myös Sadr-Salek ja muut (2023) tuovat esille sosiaalisten taitojen harjoittamisen näytelle roolileikkien kautta. Sosiaalisten taitojen harjoittamiseksi on tärkeä harjoitella tilanteita konkreettisin

keinoin. Näytellyt roolileikit videoidaan. Tämä antaa mahdollisuuden tarkastella suorituksia jälkeensä. Se vahvistaa sosiaalisten taitojen oppimista. (Sard-Salek ym. 2023, 8.) Mikami ja muut (2014) esittelevät klinikkapohjaisen intervention, jossa lapset harjoittelevat sosiaalisia taitoja roolileikkien avulla. Kliinikko voi vahvistaa roolileikeissä onnistuneita taitoja sekä korjata haastekohtia. (Mikami ym. 2014, 777.)

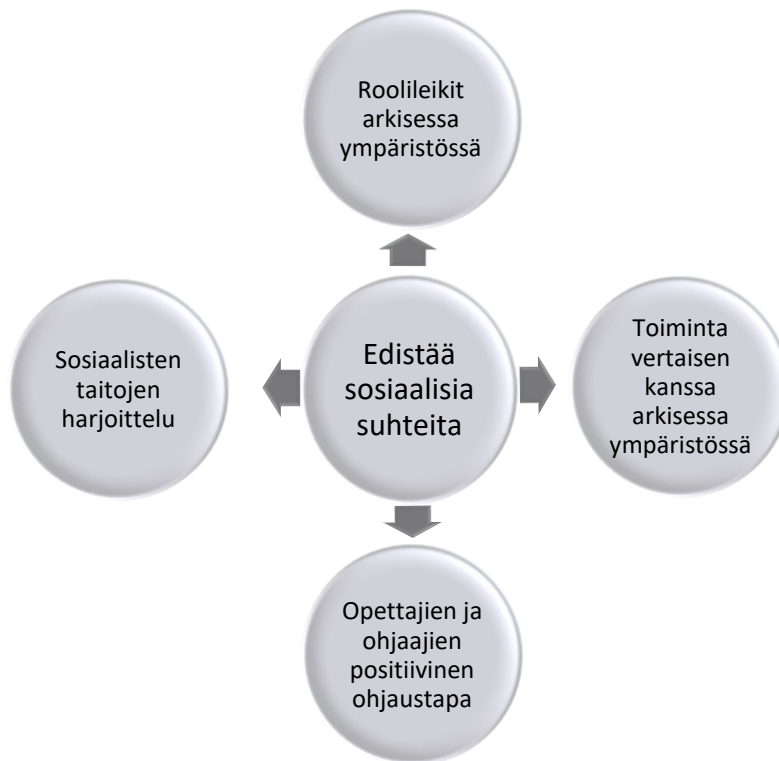
Mikami ja muut (2014) kertovat Oxford Center for Evidence Based Medicine (OCEBM) -tutkimuksessaan ohjeesta, jota on käytetty klinikkapohjaisessa sosiaalisten taitojen harjoittelussa. Tulokset ovat hyviä ADHD-lasten prososiaalisen käyttäytymisen suhteen roolileikeissä klinikkapohjaisen harjoituksen aikana. Harjoituksen havaittu tehokkuus laskee kuitenkin normaaliolosuhteissa. Kahden viimeaikaisen tutkimuksen perusteella klinikkapohjainen sosiaalisten taitojen harjoittelu ei tuota merkittäviä tuloksia. (Mikami ym. 2014, 778–779.)

Siirtämällä interventio sosiaalisten taitojen harjoittelusta mieleisempään ympäristöön voidaan kuitenkin huomata positiivisia tuloksia. Eräässä tutkimuksessa lapset osallistuivat 8 viikon kesähoito-ohjelmaan 8 tuntia päivässä. Kesähoito-ohjelmassa valittiin sosiaalinen taito, jota harjoiteltiin roolileikin kautta. Koko kesähoito-ohjelman ajan päivittäin interventioon osallistuivat samat ohjaajat. Ohjaajat vahvistivat ja ohjasivat lapsen toivottua sosiaalista käyttäytymistä. ADHD-lapset tarvitsevat aikuisen vahvistusta ja ohjausta harjoittelunsa tueksi. Kesähoito-ohjelmaan osallistuneiden lasten sosiaalisten taitojen katsottiin lisääntyvän sekä negatiivinen käytös vähentyi vertaisten kanssa toimiessa. (Mikami ym. 2014, 780).

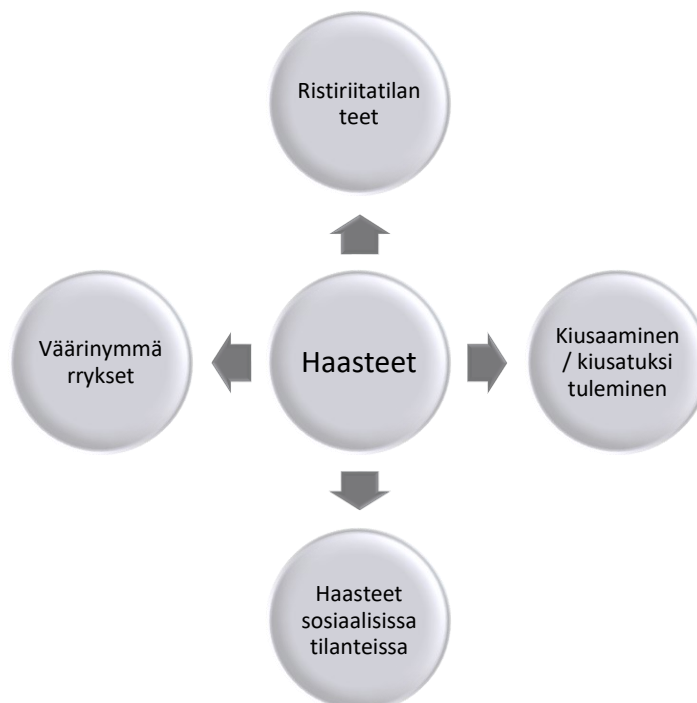
9 Johtopäätökset

Tässä kuntoutuksen ohjauksen opinnäytetyössä tuotiin ilmi ne keinot, joilla voidaan edistää ADHD-oppilaiden sosiaalisia suhteita koulumaailmassa. Edistämistä tarkasteltiin sosiaalisten taitojen haasteiden kautta sekä kuinka sosiaalisia taitoja voitaisiin kehittää koulumaailmassa opettajien ja ohjaajien tukemana. On toivottavaa, että työssä esille tulleita keinoja voidaan käyttää ADHD-diagnosoitujen oppilaiden kanssa ja edistää heidän sosiaalisia suhteitaan. Tässä osiossa esitellään johtopäätökset, jotka syntyivät, kun tuloksia tarkasteltiin suhteessa tietoperustaan. Keskeisimmät johtopäätökset näkyvät kuvioissa 2.a ja 2.b. Johtopäätökset esitellään tutkimuskysymysten mukaisessa järjestyksessä opinnäytetyön lähtökohtiin sekä käytäntöön peilaten.

Kuvio 6. Keskeiset johtopäätökset. a

Kuvio 7 Keskeiset johtopäätökset. b

Ensimmäiseksi johtopäätökseksi valittujen aineistojen perusteella nousi se, että ADHD-oppilaan ja muiden oppilaiden välisestä väärinymmärryksistä syntyy helposti negatiivisen käyttäytymisen noidankehä, ellei siihen puututa ajoissa. Tutkimuksissa oli paljon tietoa siitä, miten ADHD-oppilaan erilainen käytös ilmenee koulumaailmassa. ADHD-oppilas käyttäytyy sosiaalisissa tilanteissa usein eri tavalla, kuin muut oppilaat. Oppilas ei ymmärrä ilman ohjeistusta ja harjoittelua, miten sosiaalisissa tilanteissa tulisi toimia. Barnesin ja muiden (2017) ja Sadr-Salekin ja muiden (2023) mukaan vääränlainen käytös saa aikaan sen, että muut oppilaat alkavat karttaa ADHD-oppilasta. ADHD-oppilaasta tuntuu silloin siltä, että hänet hylätään. Tämä saattaa aiheuttaa kiusaamista puolin ja toisin. (Barnes ym. 2017, 457; Sadr-Salek ym. 2023, 8.)

Koulumaailmassa on usein tilanteita, joissa ADHD-oppilas tulkitsee toisten sanoja väärin tai häntä joudutaan odottamaan kauan siirtymätilanteissa. Tällaiset tilanteet aiheuttavat helposti ärsyyntymistä toisissa oppilaissa ja he saattavatkin alkaa syrjimään sekä karttamaan ADHD-oppilasta. Kuten teoriaosuudessa kerrottiin, Powell Key (2023) toteaa artikkelissaan, että ADHD-oppilas ei tarkoituksella ärsytä muita käytöksellään. ADHD-oppilaalla tunteiden tunnistamisen opettelu vie enemmän aikaa, kuin neurotyypillisillä oppilailla, joten ristiriitatilanteita voi syntyä hyvinkin helposti. (Powell Key 2023.) ADHD-oppilaan sosiaalisten taitojen haasteisiin tulisi kiinnittää nykyistä enemmän huomiota kouluissa. Oppilaalta ei voi vaatia sellaisia asioita, joita hänelle ei ole opetettu. Haasteena on se, että luokkakoot ovat nykyään niin suuria, että jokaisen oppilaan yksilöllinen huomioiminen ja jokaiseen oppilaiden väliseen tilanteeseen puuttuminen on vaikeaa tai jopa mahdotonta.

Toisena johtopäätöksenä tutkimusten perusteella havaittiin, että sosiaalisten taitojen harjoittelua pitäisi olla kouluissa nykyistä enemmän. Niistä hyötyisivät muutkin kuin ADHD-oppilaat. Kouluissa voitaisiin välttyä useilta ristiriita- sekä kiusaamistapauksilta, jos sosiaalisia taitoja opetettaisiin enemmän. Oppilaiden olisi hyvä tietää ensimmäisiltä luokilta lähtien, että erilaisuutta pitää ymmärtää ja kunnioittaa. Useissa tutkimuksissa nostettiin esiin samojen sosiaalisten taitojen, kuten oman vuoron odottamisen ja keskustelutaitojen harjoittelun tärkeyttä. Sosiaalisia taitoja voisi opettaa koko luokalle yhtenäisesti, jolloin muut oppilaat saisivat ymmärrystä ADHD-oppilaan erilaisuudesta. Matilainen (2023, 172–173) korosti sitä, että tunnetaidot ovat opeteltavissa olevia taitoja ja niitä on hyvä harjoitella. Tämän opinnäytetyön teoriaosuudessa kuvattiin, että ADHD-oppilaalla on haasteita tulkita muiden ilmeitä, eleitä sekä tunteita ja heidän on vaikea hahmottaa

sosiaalisia tilanteita. Toiminnan ohjauksen vaikeudet ja impulsiivisuus aiheuttavat vaikeuksia sääntöjen noudattamiseen. (Arki toimimaan – vinkkejä lapsen myönteiseen tukemiseen 2021.) Toisten ilmeiden ja eleiden tunnistamisen opettelu on erittäin tärkeää, jotta ADHD-oppilas voi luoda ja kehittää pysyviä ystävyyssuhteita. Jos tunnetaitoja ja sosiaalisia taitoja opetettaisiin nykyistä enemmän koko luokalle yhtenäisesti, se voisi kehittää yhteishenkeä oppilaiden kesken ja vähentää kiusaamistapauksia.

Kolmantena johtopäätöksenä nousi esille, ettei opettajien ja ohjaajien tuesta ADHD-oppilasta kohtaan löydetty paljon ajankohtaista tutkimustietoa. Tutkimustiedon niukkuudesta huolimatta tuloksissa huomattiin keskeisiä asioita, jotka ovat tärkeitä ADHD-oppilaan tukemisessa. Keskeinen keino tukemiseen on positiivinen ohjaus negatiivisen sijaan. Välittömän positiivisen palautteen avulla oppilas osaa yhdistää palautteen ja tilanteen toisiinsa, mikä kehittää oppilaan toimintaa. (Liike jatkuu - tieto tukee 2018–2020, 14–15.) Myös tutkimustuloksissa positiivinen tuki ja ohjaus korostui merkittävästi sosiaalisten taitojen edistäjänä (Kewleyn 2011, 77; Sard-Salek ym. 2023, 7). Opettajat ja ohjaajat ovat koulumaailmassa niitä aikuisia, jotka tukevat ADHD-oppilasta tunnetaitojen ja sosiaalisten taitojen kanssa. Oppilaan ei tulisi jäädä yksin avuttomaan tilaan voimakkaiden tunnereaktioiden kanssa. Kaikkien oppilaiden kohdalla tunnepurkauksien hetkillä auttavat eri asiat. On koulun aikuisten vastuulla opetella ja käyttää niitä keinoja, mitkä auttavat kenenkin kohdalla yksilöllisesti.

Viimeisenä johtopäätöksenä nousivat esille positiiviset havainnot ADHD-diagnosoidun oppilaan sosiaalisten taitojen harjoittelusta luonnollisessa ympäristössä vertaisten kanssa. Tanvir & Tanvy (2021) sekä Schreir (2020) korostavat vertaissuhteiden tärkeyden merkitystä sosiaalisten taitojen oppimisessa. ADHD-oppilaat saattavat pitää vertaisia roolimalleina, joilta he oppivat sosiaalisia taitoja. (Tanvir, Tawny 2021; Schreier 2020.) Vertaisten vaikutusta sosiaaliin taitoihin ei tuotu esille kaikissa opinnäytetyöhön valituissa tutkimuksissa, mutta niissä tutkimuksissa, joissa vertaisinterventioita käytettiin, oli saatu hyviä tuloksia. Vertaisten katsottiin antavan ADHD-oppilaille hyvää esimerkkiä toivotusta sosiaalisesta käyttäytymisestä ja edistävän sosiaalisia taitoja. McDougal ja muut (2023, 3413–3414) toivatkin tutkimuksessaan esille vertaisen toimivan hyvänä esimerkkinä ADHD-oppilalle sosiaalisissa tilanteissa. Kuitenkin ristiriitana esille nousi vertaisten ennakkoluulot ADHD-oppilasta kohtaan. Tutkimustulosten perusteella vertaisilla saattaa olla negatiivisia ajatuksia ADHD-oppilasta kohtaan. Opettajien ja ohjaajien tehtävänä on vertaisten negatiivisen suhtautumisen muuttaminen ADHD-oppilasta kohtaan. (Mikami ym. 2014, 779.)

Toimivaksi sosiaalisten taitojen harjoittelun keinoksi kuvattiin myös roolileikit. Sosiaalisten taitojen harjoittelu roolileikkien kautta on erinomainen keino (Tanvir, Tawny 2021; Schreier 2020). Roolileikkienkin kohdalla toimivuuteen vaikutti ympäristö, jossa niitä toteutettiin. Arkisen ympäristön todettiin olevan sosiaalisten taitojen kannalta opettavaisin ympäristö. Myös tutkimustuloksissa nousi esille, kuinka arkinen ympäristö on suotavin sosiaalisten taitojen oppimisen kannalta (Mikami ym 2014, 780). Tutkimuksissa katsottiin, että roolileikkitalanteissa opettajien ja ohjaajien on tärkeää ohjata oppilasta oikeaan suuntaan sosiaalisten taitojen oppimisen edistämiseksi. Tutkimuksissa tuotiin myös esille roolileikkitalanteista keskustelu jälkikäteen, jolloin tilannetta käydään läpi. Näiden asioiden katsottiin olevan positiivinen etu sosiaalisten taitojen harjoittelussa roolileikin avulla.

Lisäksi ristiriitoja tuloksissa nousi esille klinikkapohjaisten interventioiden toimivuudesta. Interventioilla todettiin olevan jonkinlaisia positiivisia vaikutuksia jatkossa ADHD-oppilaan sosiaalisten taitojen kehityksessä normaaliolosuhteissa. Kuitenkin parempia tuloksia saatiin, kun sosiaalisia taitoja harjoiteltiin normaaliolosuhteissa vertaisen kanssa, kuin klinikkapohjaisen intervention avulla. Tutkimuksista saadut tulokset tukevat normaaliolosuhteiden otollisuutta sosiaalisten taitojen harjoittelussa (Matilainen 2023, 160). Myös Wilkes-Gillanin ja muiden (2016) tutkimuksesta saadut tulokset opinnäytetyöhön painottavat vertaisvuorovaikutuksen tärkeyttä luonnollisessa ympäristössä. Sen kuvattiin edistävän ADHD-oppilaan sosiaalisia taitoja ja vuorovaikutustaitoja. (Wilkes-Gillan ym. 2016.) Tämän vuoksi klinikkapohjaisten interventioiden kehittäminen tehokkaammaksi olisi suotavaa. Kliinikot voisivat lisäksi pyrkiä tuomaan sosiaalisten taitojen harjoittelun interventiota enemmän oppilaan arkisiin tilanteisiin.

10 Pohdinta

10.1 Tutkimuksen eettisyys

Tässä kuntoutuksen ohjauksen kirjallisuuskatsauksena tehdyssä opinnäytetyössä noudatettiin hyvää tieteellistä käytäntöä. Hyvän tieteellisen käytännön perusteita ovat rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä sekä tulosten tallentamisessa ja niiden esittämisessä sekä tutkimusten ja tulosten arvioinnissa. Tutkimusta tehdessä tulee noudattaa avoimuutta ja vastuullisuutta. Työssä tulee kunnioittaa aineistoiden alkuperäistekijöitä sekä viitata julkaisuihin

asianmukaisesti. Tutkimuksesta syntyneet aineistot tulee tallentaa vaatimusten mukaisesti. (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen suomessa 2023.)

Opinnäytetyön sisällössä noudatettiin Jyväskylän ammattikorkeakoulun raportointiohjeita. Kerätyn aineiston tulokset ja tietoperusta kirjoitettiin omin sanoin ilman kopiointia. Opinnäytetyössä hyödynnettyjä aineistoja ja lähteitä käytettiin kunnioittamalla niiden alkuperää ja tekijää. Aineistojen ja lähteiden sisällön tarkoitusta ei muutettu. Tekstiviitteet sekä lähteet kirjattiin työhön asianmukaisella tavalla noudattamalla raportointiohjeita.

Tutkimuskysymykset muodostettiin niin, etteivät ne loukkaa ketään. Hämeenaho ja Väkeväinen (2022, 92) painottavat, että tutkittavasta käytetty käsite saattaa olla loukkaava tutkittavaa kohde-ryhmää kohtaan, jos sitä ei ole muodostettu eettisesti. Kysymykset muotoiltiin niin, että ne eivät koske yksilöä vaan ADHD-oppilaiden sosiaalisten suhteiden edistämistä koulumaailmassa yleisellä tasolla. Aihetta käsiteltiin mahdollisimman objektiivisesti.

10.2 Tutkimuksen luotettavuus

Aineistojen hakuun käytettiin vain luotettavia tietokantoja. Opinnäytetyössä käytettiin aineistoja, jotka ovat peräisin eettisistä sekä luotettavista tietokannoista. Aineistoon valikoitui vain vertaisarvioituja artikkeleita ja ammattilaisten työtä tukevia kirjoja, jotka on julkaistu vuonna 2010 tai sen jälkeen. Opinnäytetyöhön valikoitiin tällä tavalla mahdollisimman ajantasaista ja luotettavaa tietoa. Opinnäytetyön luotettavuutta ja läpinäkyvyyttä tuotiin esille liittämällä työn eri vaiheista taulukot opinnäytetyöraporttiin sekä kertomalla työn eri vaiheista mahdollisimman tarkasti. Teoriaosion lähteiden haussa käytettiin verkkohakua sekä samoja tietokantoja, joita hyödynnettiin aineiston haussa. Tiedon etsimiseksi käytettiin myös manuaalista hakua.

Perusteellisen aineenhaun tuloksena havaittiin, että tarkasti aihetta koskevaa tutkimustietoa on olemassa melko vähän. Tällä voi olla jonkin verran vaikutusta työn luotettavuuteen. Aineiston haussa kuitenkin löydettiin paljon tutkimuksia, joissa opinnäytetyön aihetta sivuttiin vähän, mutta ei tarpeeksi työn hyödyttävyyden kannalta. Osa maksullisista aineistoista vaikutti otsikon perusteella tarkoituksenmukaisilta. Kuitenkin maksulliset aineistot oli rajattu pois poissulkukriteereissä, joten niitä ei käytetty. Maksullisten aineistoiden käyttämisestä opinnäytetyössä ei koettu relevantiksi. Opinnäytetyön aineistoiksi valikoitui 9 aineistoa, joista kaksi olivat kirjoja. Vertaisarvioitujen

artikkeleiden luotettavuus arvioitiin JBI-kriteeristön avulla. Vähäisestä tutkimustiedosta huolimatta opinnäytetyössä pystyttiin hyvin vastaamaan laadittuihin tutkimuskysymyksiin.

Opinnäytetyön aineistossa hyödynnettiin kahta kirjaa aineiston vähäisen löytyvyyden vuoksi. Toinen teoksista on kansainvälinen ja toinen suomalainen. Teosten luotettavuutta ja perustetta niiden valinnalle aineistoksi lisäsi se, että teoksia hyödynnetään ammattilaisten tukena heidän työssään. Molemmat teokset oli tehty opettajille ja ohjaajille työkalupakeiksi, helpottaakseen heidän työskentelyään ADHD-oppilaiden kanssa. Molempien teosten sisällöt olivat linjassa aineistoon valikoitujen tutkimusten kanssa, joka varmisti myös osaltaan niiden luotettavuutta.

Teoriaosuus kirjoitettiin työhön mahdollisimman loogisesti työn selkeyttämiseksi. Lisäksi työssä käytetyt käsitteet valittiin tarkasti, jotta ne avaisivat aihetta lukijalle mahdollisimman selvästi. Käsitteet valikoitiin työhön ADHD-diagnosoitujen oppilaiden haasteiden kautta, joita tuli ilmi aineistonhaussa. Oleellista oli, että käsitteillä ja aineistoilla on selkeä yhteys työn ymmärrettävyyden helpottamiseksi sekä luotettavuuden varmistamiseksi.

10.3 Tulosten hyödynnettävyys kuntoutuksen ohjauksessa ja jatkotutkimusehdotukset

Tämän kuntoutuksen ohjauksen opinnäytetyön tuottama tieto tukee ja vahvistaa jo olemassa olevaa tietoa ADHD-oppilaan sosiaalisten suhteiden haasteista ja niiden tukemisen keinoista. Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää erilaisissa kuntoutuspalveluissa sekä kuntoutusinterventoiden toteuttamisessa. ADHD-oppilaan kuntoutuksen tukena on merkityksellistä käyttää ajankohtaista tietoa ja kuntoutukseen tulee panostaa. Kuntoutuksen ohjaajan näkökulmasta ADHD-oppilaan sosiaalisten suhteiden edistäminen on tärkeää monien syiden takia. Kuten opinnäyteraportissa mainittiin, hoitamaton ADHD saattaa johtaa erilaisiin ongelmiin, esimerkiksi päihdeongelmiin. Kun lapsia aletaan kuntouttaa ajoissa, voidaan välttyä näiltä ongelmilta tai ainakin vähentää niitä. Oikeaan aikaan aloitettu kuntoutus vähentää mahdollisesti kuntoutuspalveluiden tarvetta myöhemmällä iällä. Lisäksi oppilaiden saama tuki on koulussa vaihtelevaa, eivätkä oppilaat saa aina tarkoituksenmukaista tukea haasteisiinsa esimerkiksi isojen luokkakokojen vuoksi. Tämän takia on tärkeää panostaa ADHD-oppilaan kuntoutukseen ja sen vaikuttavuuteen.

Lisäksi opettajat, ohjaajat sekä muut voivat hyödyntää opinnäytetyössä tuotua ajankohtaista ja luotettavaa tietoa työnsä tukena. ADHD-lasten kanssa työskentelevät ammattilaiset saavat tietoa tyyppillisistä ADHD:n haasteista sosiaalisissa tilanteissa. Haasteiden tunnistamisen kautta taitoja on helpompi alkaa harjoittelemaan ja kehittämään. Opinnäytetyössä tuotiin esille myös kehitettäviä sosiaalisia taitoja sekä keinoja taitojen edistämiseen. Näitä voidaan hyödyntää opettajan ja ohjaajan roolissa ADHD-oppilaan ja tarvittaessa myös muiden neurotyypillisten oppilaiden kohdalla. Kuten opinnäytetyössä tuotiin esille tutkimusten tulosten pohjalta, tunnetaitoja sekä sosiaalisia taitoja ja muiden erilaisuuden kunnioittamista olisi hyvä opettaa kaikille oppilaille.

Tutkimustietoa olisi oleellista saada siitä, kuinka ADHD-diagnosoitu oppilas kokee saamansa tuen koulumaailmassa sosiaalisiin haasteisiinsa. On tärkeää tuoda esille ADHD-oppilaan omat kokemukset saamastaan tuesta. Oppilaan kokemusten perusteella pystytään parantamaan tuen laatua. Toinen oleellinen jatkotutkimusaihe olisi selvittää kuinka tietoisia opettajat ja ohjaajat ovat ADHD-oppilaan sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen tukemisesta. Tämän opinnäytetyön lähteisiin perehtymisen kautta tuli ilmi opettajien ja ohjaajien heikko tietämys ADHD:stä. ADHD-oppilas ei voi saada tarvitsemaansa tukea, jos opettajilla ja ohjaajilla on puutteellinen tietämys aiheesta. Koulun, perheen ja kuntoutuspalveluiden yhteistyötä voitaisiin kehittää, jotta ADHD-oppilas pystyisi saamaan parhaan mahdollisen hyödyn ja tuen kohtaamiinsa haasteisiin.

Lähteet

- ADHD (Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö). 2019. Käypä hoito -suositus. Helsinki: suomalainen lääkärisseura Duodecim. Viitattu 24.8.2023. <https://www.kaypahoito.fi/hoi50061#K1>
- ADHD ja lapset. N.d. Mielenterveystalo. Viitattu 30.9.2023. <https://www.mielenterveystalo.fi/fi/neuropsykiatriset-vaikeudet/adhd-ja-lapset>
- ADHD. N.d. TEKO. Terve koululainen. Viitattu 30.9.2023. <https://tervekoululainen.fi/ylakoulu/laa-kekasvatus/tyypillisia-lasten-sairauksia/adhd/>
- Aduen, P.A., Day, T.N., Kofler, M.J., Harmon, S.L., Wells, E.L. & Sarver, D.E. 2018. Social Problems in ADHD: Is it a Skills Acquisition or Performance Problem? *Journal of Psychopathology & Behavioral Assessment*, 40, 3, 440-451. DOI: 10.1007/s10862-018-9649-7. Viitattu 25.11.2023. <https://janet.finna.fi/>, EBSCO host Cinahl Ultimate.
- Arango-Tobón, O.E., Guevara Solórzano A., Orejarena Serrano J.S. & Olivera-La Rosa, A. 2023. Social cognition and prosocial behavior in children with attention deficit hyperactivity disorder: a systematic review. *Healthcare*. PubMed. 11,10: 1366. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/37239652/>
- Arki toimimaan - vinkkejä lapsen myönteiseen tukemiseen. 2021. ADHD-liitto. Viitattu 26.9.2023. <https://adhd-liitto.fi/adhd-julkaisut/arki-toimimaan-vinkkeja-lapsen-myonteiseen-tukemiseen/>
- Barkley, Russell A. 2008. ADHD. Kuinka hallita ADHD. 306. UNipress. Kuopio. Viitattu 11.11.2023.
- Barnes, G., Wilkes-Gillan, S., Bundy, A. & Cordier, R. 2017. The social play, social skills and parent-child relationships of children with ADHD 12 months following a RCT of a play-based intervention. *Australian Occupational Therapy Journal*, 64, 6, 457-465. DOI: 10.1111/1440-1630.12417. Viitattu 25.11.2023. <https://janet.finna.fi/>, EBSCOhost Cinahl Ultimate.
- Buzanko, C. 2023. They key to ADHD emotional regulation? Cultivating gratitude, pride & compassion. *ADDitude*. Viitattu 22.11.2023. <https://www.additudemag.com/emotional-regulation-adhd-kids-strategies/>
- De Boo, Gerly., Prins, Pier. 2006. Social incompetence in children with ADHD: Possible moderators and mediators in social-skills training. *Clinical Psychology Review*. 78-97. Amsterdam. Viitattu 23.8.2023. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S027273580600050X>
- Elo, S. Kajula, O. Tohmola, A. ym. 2022. Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen. 34, 4, 215–225. Viitattu 2.11.2023.
- Fields,L. 2021. Risk of untreated ADHD. Verkkosivu. Viitattu 16.11.2023. <https://www.webmd.com/add-adhd/childhood-adhd/risks-of-untreated-adhd>
- Hovén-Korpela, N. Sundell, P. 2021. Arki toimimaan. Vinkkejä lapsen myönteiseen tukemiseen. 2. uudistettu painos. Helsinki. Viitattu 1.10.2023. <https://adhd-liitto.fi/wp-content/uploads/2023/04/Arki-toimimaan-opas-web.pdf>

Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. 2012. Päivitetty 2023. Tenk. Viitattu 8.9.2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa | Tutkimuseettinen neuvottelukunta (tenk.fi)

Hämeenaho, P. & Väkeväinen, N. 2022. Sensitiivisen tutkimusprosessin eettinen suunnittelu. Suomalaisen kirjallisuuden Seura. Tietolipas. 90–115. Viitattu 28.11.2023.

Kasvatuksellinen kuntoutus. 2022. Terveyskylä. Verkkosivu. Viitattu 21.11.2023. <https://www.terveyskyla.fi/kuntoutumistalo/tietoa/kuntoutumisen-abc/kuntoutuksen-osa-alueet/kasvatuksellisen-kuntoutus>

Kaveri tai ystävä rikastuttaa elämää. N.d. Nyyti. Viitattu 26.9.2023. <https://www.nyyti.fi/opiskelijoille/opi-elamantaitoa/ihmissuhteet/kaverit-ystavat-taydentavat-elamaa/>

Kewley, G. 2011. Attention deficit hyperactivity disorder. What can teachers do? Helping everyone achieve. ProQuest eBook central. Viitattu 25.11.2023.

Kiviranta, T., Sätälä, H., Suhonen-Polvi, H., Kilpinen-Loisa, P. & Mäenpää, H. 2016. Päivitetty 2018. Lapsen ja nuoren hyvä kuntoutus.

Kolmiportainen tuki. N.d. Kolmiportainen tuen malli. Lukimat. Viitattu 30.11.2023. <http://www.lukimat.fi/lukimat-oppimisen-arviointi/tietopalvelu/taustaa/kolmiportainen-tuen-malli>

Kunnela, A. 2022. Kirjallisuuskatsaukset. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 12.9.2023. <https://oppimateriaalit.jamk.fi/yamk-kasikirja/kirjallisuuskatsaukset/>

Kuntoutus. N.d. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 29.11.2023. <https://stm.fi/sotepalvelut/kuntoutus>

Kuntoutusta kaiken ikäisille. 2023. Kela. Viitattu 12.11.2023. <https://www.kela.fi/kuntoutusvaihtoehdot>

Lee Slew, S. N.d. Communicating without words. Therapyfocus. Viitattu 23.11.2013. <https://therapyfocus.org.au/on-the-blog/communicating-without-words/>

Leppänen, S., Räsänen, K. 2023. Lasten arvio ADHD- ja käytöksen oireista, oireiden päällekkäistymisen sekä niiden yhteys lasten vertaissuhteisiin ja opettajasuhteeseen. Erityisluokanopettajan ja erityisopettajan koulutusohjelma. Itä-Suomen yliopisto. Opinnäytetutkielma. https://dspace.uef.fi/bitstream/handle/123456789/29953/urn_nbn_fi_uef-20230647.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Liike jatkuu-tieto tukee. 2018–2022. Opas valmentajille ja ohjaajille erityistä tukea

(autismikirjo, ADHD, oppimisvaikeudet) tarvitsevien kohtaamiseen harrastustoiminnassa. Kirjoittaja: Kuntoutussäätiö, Helsingin seudun erilaiset oppijat ry, Autismiyhdistys PAUT ry. Viitattu 18.10.2023. https://yhteisomedia.fi/assets/files/2022/06/Liito-opas_2022.pdf

- Lotvonen, S. 2010. "Muurahaisia pökyissä" Kouluikäisen ADHD. Sosionomi Amk. Sosiaalialan koulutusohjelma. Kemi-Tornion Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 25.11.2023. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/23230/Lotvonen+Satu.pdf?sequence=1>
- Marjamaa, M. & Sinisalo, R. 2022. Kirjallisuuskatsauksen ohjausperustana tutkimuskysymys ja ohjaushaastattelu. Kreodi. Ammattikorkeakoulukirjastojen verkkolehti. Viitattu 24.10.2023. <https://www.kreodi.fi/arkisto/artikkelit/kirjallisuuskatsauksen-ohjaus-perustana-tutkimuskysymys-ja-ohjaushaastattelu.html>
- McDougal, E., Tai, C., Stewart, T.M., Booth, J.N. & Rhodes, S.M. 2023. Understanding and Supporting Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD) in the Primary School Classroom: Perspectives of Children with ADHD and their Teachers. *Journal of Autism & Developmental Disorders*, 53, 9, 3406-3421. DOI: 10.1007/s10803-022-05639-3. Viitattu 25.11.2023. <https://janet.finna.fi/>, EBSCO-host Cinahl Ultimate.
- Mikami, A.Y., Jia, M. & Jiwon Na, J. 2014. Social Skills Training. *Clinics Review Articles*. Elsevier. 23, 4, 775-88. Viitattu 25.11.2023
- Mikä on ADHD? N.d. Aivosäätiö. Viitattu 28.8.2023. <https://www.aivosaatio.fi/diagnoosi/mika-on-adhd/>
- Neuroepätyypillinen lapsi ja vanhempien tunteet. N.d. #NÄENEPSY. Viitattu 23.9.2023. <https://naenepsy.fi/tietoa/nepsylapsen-vanhemmille/>
- Neuropsykiatrinen kuntoutus. N.d. Aamos Kuntoutus- ja terapiapalvelut. Viitattu 12.11.2023. <https://lastenkuntoutus.fi/lapsille/neuropsykiatrinen-kuntoutus>
- Niela-Vilén, H., & Hamari, L. 2016. Kirjallisuuskatsauksen vaiheet. 28. Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Grano Oy. Turku. Viitattu 2.11.2023.
- Närhi, V. Pitkänen, J. 2016. Varhaiskasvatuksessa ja koulussa toteutettavat ADHD-oireisten lasten ja nuorten tukitoimet. Käypähoito. Duodecim. Viitattu 1.10.2023. <https://www.kaypa-hoito.fi/nix00959>
- Oksanen, J. & Sollosvaara, R. 2017–2019. Esteille hyvästit. Opas autismikirjon sekä adhd- ja Tourette-oireisten lasten kasvattajille. Esteetön lapsuus neurokirjon lapselle ja nuorelle 2017–2019-hanke, Autismisäätiö.
- Palveluohjaus. N.d. Pedanet. Viitattu 10.12.2023. <https://peda.net/haapavesi/hyttikallionkoulu/koulun-aikuisille/o/2/palveluohjaus>
- Peränen, E. & Pippuri, L. N.d. Opetus- ja kasvatusalan ammattilaisten nepsy-osaaminen tulee turvata. #NÄENEPSY. Viitattu 23.9.2023. <https://naenepsy.fi/vieraskyna/opetus-ja-kasvatusalan-ammattilaisten-nepsy-osaaminen-tulee-turvata/>
- Plantin, L. 2019. ADHD symptoms and the teacher-student relationship: a systematic literature review. *Taylor & Francis Online*. 24, 2, 136-155. Viitattu 2.11.2023. Full article: ADHD symptoms and the teacher–student relationship: a systematic literature review ([tandfonline.com](https://www.tandfonline.com))

POL 1998/628. Perusopetuslaki. Annettu 21.8.1998. Viim.muutos 1.8.2023. Viitattu 17.11.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#L4P16a>

Powell Key, A. 2023. ADHD in children: Managing moods and emotions. WebMD. Viitattu 22.11.2023. <https://www.webmd.com/add-adhd/childhood-adhd/adhd-children-mood-swings>

Puustjärvi, A. 2019. ADHD. Käypähoito. Duodecim. Viitattu 26.9.2023. <https://www.kaypa-hoito.fi/wp-content/uploads/sites/15/2019/01/Puustj%C3%A4rvi.pdf>

Remes, M. 2006. Lasten sosiaalinen kompetenssi- vaikeuttaako tarkkaavaisuusongelman sosiaalista toimintaa? Psykologia. Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 26.11.2023. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/94071>

Sadr-Salek, S., Costa, A.P. & Steffen, G. 2023. Psychological Treatments for Hyperactivity and Impulsivity in Children with ADHD: A Narrative Review. Children, 10, 10, 1613. DOI: 10.3390/children10101613. Viitattu 26.11.2023. <https://janet.finna.fi/>, EBSCO host Cinahl Ultimate.

Salola, J. 2023. "Tuki perille, ei vain papereille"- OAJ ehdottaa oppimisen tukeen radikaalia uudistusta. OAJ. Tiedote. Viitattu 17.11.2023. <https://www.oaj.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2023/tuki-perille-ei-vain-papereille--oaj-ehdottaa-oppimisen-tukeen-radikaalia-uudistusta/>

Schreier, J. 2020. Helping a child with ADHD develop social skills. Verkkosivu. Viitattu 15.11.2023. <https://www.mayoclinichealthsystem.org/hometown-health/speaking-of-health/helping-a-child-with-adhd-develop-social-skills>

Sosiaaliset taidot. N.d. Valteri. Viitattu 10.12.2023. <https://www.valteri.fi/palapelimalli/sosiaaliset-aidot/>

Sosiaaliset taidot ihmissuhteissa. N.d. Opintoimisto. Viitattu 20.11.2023. <https://www.opintoimisto.fi/sivu/sosiaaliset-aidot3>

Storebø, OJ., Elmo Andersen, M., Skoog, M., Joost Hansen, S., Simonsen, E., Pedersen, N., Tendam, B., Callesen, HE., Faltinsen, E. & Gluud, C. 2019. Social skills training for attention deficit hyperactivity disorder (ADHD) in children aged 5 to 18 years (Review). Cochrane Library. Viitattu 25.11.2023. Social skills training for attention deficit hyperactivity disorder (ADHD) in children aged 5 to 18 years - Storebø, OJ - 2019 | Cochrane Library

Tanvir, G., Tawny, H. 2021. How ADHD may be impacting your child's social skills and what you can do to help. verkkosivu. viitattu 14.11.2023. <https://www.foothillsacademy.org/community/articles/adhd-social-skills>

Tikkanen, T. 2020. Oppilaan tuki ei saa jäädä pelkiksi suunnitelmiksi. Opettaja. Verkkosivu. Viitattu 17.11.2023. <https://www.opettaja.fi/tyossa/oppilaan-tuki-ei-saa-jaada-pelkiksi-suunnitelmiksi/>

Tunnetaidot. N.d. YTHS, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö. Viitattu 29.11.2023. <https://www.yths.fi/terveystieto/mielenterveys/tunnetaidot/>

van Lier & Deater-Deckard 2015. Children's Elementary School Social Experience and Executive Functions Development: Introduction to a Special Section. PubMed. Viitattu 18.10.2023. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10802-015-0113-9>

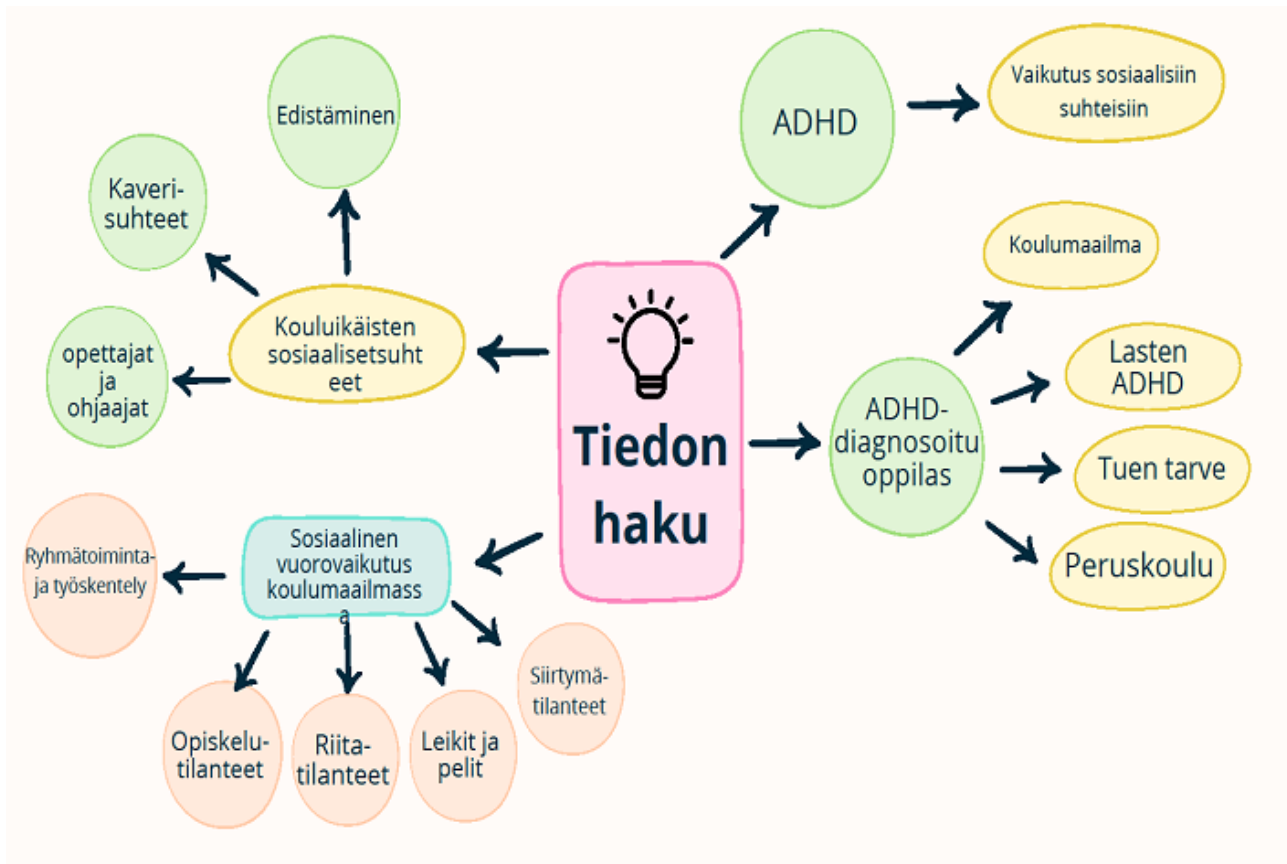
Vuori, M. 2023. ADHD-lääkkeiden käyttö on lisääntynyt valtavasti Suomessa. Artikkel. Viitattu 14.9.2023. <https://www.aivosaatio.fi/ajankohtaista/adhd-laakkeiden-kaytto-on-lisaantynyt-valtavasti-suomessa/>

Vuorovaikutustaitoja voi oppia. 2022. Mieli. Viitattu 10.12.2023. <https://mieli.fi/vahvista-mielen-terveyttasi/ihmissuhteet-ja-vuorovaikutus/vuorovaikutustaitoja-voi-oppia/>

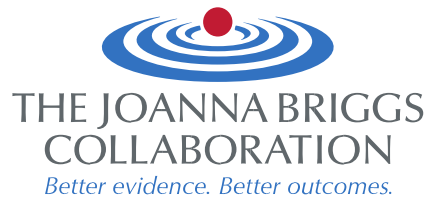
Wilkes-Gillan, S., Bundy, A., Cordier, R., Lincoln, M. & Chen, Y. 2016. A Randomised controlled trial of a play-based intervention to improve the social play skills of children with attention deficit hyperactivity disorder (ADHD). PubMed. Viitattu 23.11.2023 <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4987013/>

Liitteet

Liite 1. Ajatuskartta keskeisistä käsitteistä

Liite 2. Tutkimustiedon laadun arvioiminen (7 aineistoa)

29.11.2018 **JB: Arviointikriteerit laadulliselle tutkimukselle**

Tätä kriittisen arvioinnin tarkistuslistaa käytetään laadullisten tutkimusten metodologisen laadun arviointiin. Arvioinnin tarkistuslistaan sisältyy yhteensä 10 arviointikriteeriä, joiden yksityiskohtaiset sisällöt on kuvattu alhaalla. Arvioijan on hyvä tutustua myös Joanna Briggs Instituutin julkaisemaan katsauksen tekijöiden [käsikirjaan](#) arviointia tehdessään. Tarkistuslistan alkuperäinen englanninkielinen versio löytyy tästä [linkistä](#). Kunkin kriteerin toteutuminen arvioidaan asteikolla: Kyllä (K), Ei (E), Epäselvä (?), Ei sovellettavissa (NA). (Lockwood ym. 2015.)

Arvioija_Kati Muhonen & Emilia Oksanen Päiväys __30.11.2023__

Tekijä(t)_McDougal, E. ym. _____ Vuosi __2023__ Nro _____

Arviointikriteeri	K	E	?	NA
1. Ovatko tutkimuksen tieteenfilosofiset lähtökohdat ja metodologia keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
2. Ovatko tutkimuksen metodologia ja tutkimuskysymys tai tavoitteet keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
3. Ovatko tutkimuksen metodologia ja aineiston keruumenetelmät keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
4. Ovatko tutkimuksen metodologia, aineiston kuvaus ja analyysi keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
5. Ovatko tutkimuksen metodologia ja tulosten tulkinta keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
6. Onko tutkijan kulttuuriset tai teoreettiset lähtökohdat kuvattu?	☐	☒	☐	☐
7. Onko tutkijan vaikutus tutkimukseen ja tutkimuksen vaikutus tutkijaan kuvattu?	☐	☒	☐	☐
8. Onko tutkimukseen osallistujat ja heidän äänensä (alkuperäiset ilmaisut) kuvattu asiaankuuluvasti ja riittävällä tasolla?	☒	☐	☐	☐
9. Onko tutkimus toteutettu noudattaen nykyisiä eettisiä periaatteita, ja onko tutkimuksella eettisen toimikunnan hyväksyntä?	☐	☐	☒	☐
10. Perustuvatko tutkimuksen johtopäätökset aineiston analyysiin ja tulosten tulkintaan?	☒	☐	☐	☐

Kokonaisarviointi: Hyväksy Hylkää Lisätietoja

tarvitaan Kommentteja (mukaan lukien hylkäyksen syy):

THE JOANNA BRIGGS COLLABORATION

Better evidence. Better outcomes.

29.11.2018 **JBIC: Arviointikriteerit laadulliselle tutkimukselle**

Tätä kriittisen arvioinnin tarkistuslistaa käytetään laadullisten tutkimusten metodologisen laadun arviointiin. Arvioinnin tarkistuslistaan sisältyy yhteensä 10 arviointikriteeriä, joiden yksityiskohtaiset sisällöt on kuvattu alhaalla. Arvioijan on hyvä tutustua myös Joanna Briggs Instituutin julkaisemaan katsauksen tekijöiden [käsikirjaan](#) arviointia tehdessään. Tarkistuslistan alkuperäinen englanninkielinen versio löytyy tästä [linkistä](#). Kunkin kriteerin toteutuminen arvioidaan asteikolla: Kyllä (K), Ei (E), Epäselvä (?), Ei sovellettavissa (NA). (Lockwood ym. 2015.)

Arvioija_Kati Muhonen & Emilia Oksanen _____ Päiväys
_29.11.2023_____

Tekijä(t)_Arango,T.O.E, ym.____ Vuosi ___2023_____ Nro ___1_____

Arviointikriteeri	K	E	?	NA
1. Ovatko tutkimuksen tieteenfilosofiset lähtökohdat ja metodologia keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
2. Ovatko tutkimuksen metodologia ja tutkimuskysymys tai tavoitteet keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
3. Ovatko tutkimuksen metodologia ja aineiston keruumenetelmät keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
4. Ovatko tutkimuksen metodologia, aineiston kuvaus ja analyysi keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
5. Ovatko tutkimuksen metodologia ja tulosten tulkinta keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
6. Onko tutkijan kulttuuriset tai teoreettiset lähtökohdat kuvattu?	☐	☒	☐	☐
7. Onko tutkijan vaikutus tutkimukseen ja tutkimuksen vaikutus tutkijaan kuvattu?	☐	☐	☒	☐
8. Onko tutkimukseen osallistujat ja heidän äänensä (alkuperäiset ilmaisut) kuvattu asiaankuuluvasti ja riittävällä tasolla?	☐	☐	☐	☒
9. Onko tutkimus toteutettu noudattaen nykyisiä eettisiä periaatteita, ja onko tutkimuksella eettisen toimikunnan hyväksyntä?	☐	☐	☒	☐
10. Perustuvatko tutkimuksen johtopäätökset aineiston analyysiin ja tulosten tulkintaan?	☒	☐	☐	☐

✘

Kokonaisarviointi: Hyväksy Hylkää

Lisätietoja tarvitaan Kommentteja (mukaan lukien hylkäyksen syy):

_____

THE JOANNA BRIGGS COLLABORATION

Better evidence. Better outcomes.

29.11.2018 **JBI: Arviointikriteerit laadulliselle tutkimukselle**

Tätä kriittisen arvioinnin tarkistuslistaa käytetään laadullisten tutkimusten metodologisen laadun arviointiin. Arvioinnin tarkistuslistaan sisältyy yhteensä 10 arviointikriteeriä, joiden yksityiskohtaiset sisällöt on kuvattu alhaalla. Arvioijan on hyvä tutustua myös Joanna Briggs Instituutin julkaisemaan katsauksen tekijöiden [käsikirjaan](#) arviointia tehdessään. Tarkistuslistan alkuperäinen englanninkielinen versio löytyy tästä [linkistä](#). Kunkin kriteerin toteutuminen arvioidaan asteikolla: Kyllä (K), Ei (E), Epäselvä (?), Ei sovellettavissa (NA). (Lockwood ym. 2015.)

Arvioija_Kati Muhonen & Emilia Oksanen

Päiväys __30.11.2023__

Tekijä(t)_Aduen, P. ym. _____ Vuosi __2018__ Nro _____
Arviointikriteeri **K E ? NA**

1. Ovatko tutkimuksen tieteenfilosofiset lähtökohdat ja metodologia keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
2. Ovatko tutkimuksen metodologia ja tutkimuskysymys tai tavoitteet keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
3. Ovatko tutkimuksen metodologia ja aineiston keruumenetelmät keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
4. Ovatko tutkimuksen metodologia, aineiston kuvaus ja analyysi keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
5. Ovatko tutkimuksen metodologia ja tulosten tulkinta keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
6. Onko tutkijan kulttuuriset tai teoreettiset lähtökohdat kuvattu?	☐	☒	☐	☐
7. Onko tutkijan vaikutus tutkimukseen ja tutkimuksen vaikutus tutkijaan kuvattu?	☐	☒	☐	☐
8. Onko tutkimukseen osallistujat ja heidän äänensä (alkuperäiset ilmaisut) kuvattu asiaankuuluvasti ja riittävällä tasolla?	☐	☒	☐	☐
9. Onko tutkimus toteutettu noudattaen nykyisiä eettisiä periaatteita, ja onko tutkimuksella eettisen toimikunnan hyväksyntä?	☐	☐	☒	☐
10. Perustuvatko tutkimuksen johtopäätökset aineiston analyysiin ja tulosten tulkintaan?	☒	☐	☐	☐

Kokonaisarviointi:

Hyväksy

Hylkää

Lisätietoja

tarvitaan Kommentteja (mukaan lukien hylkäyksen syy):

THE JOANNA BRIGGS COLLABORATION

Better evidence. Better outcomes.

29.11.2018 **JBI: Arviointikriteerit laadulliselle tutkimukselle**

Tätä kriittisen arvioinnin tarkistuslistaa käytetään laadullisten tutkimusten metodologisen laadun arviointiin. Arvioinnin tarkistuslistaan sisältyy yhteensä 10 arviointikriteeriä, joiden yksityiskohtaiset sisällöt on kuvattu alhaalla. Arvioijan on hyvä tutustua myös Joanna Briggs Instituutin julkaisemaan katsauksen tekijöiden [käsikirjaan](#) arviointia tehdessään. Tarkistuslistan alkuperäinen englanninkielinen versio löytyy tästä [linkistä](#). Kunkin kriteerin toteutuminen arvioidaan asteikolla: Kyllä (K), Ei (E), Epäselvä (?), Ei sovellettavissa (NA). (Lockwood ym. 2015.)

Arvioija_Kati Muhonen & Emilia Oksanen

Päiväys __30.11.2023__

Tekijä(t)_Barnes, G. ym. _____ Vuosi __2017__ Nro _____
Arviointikriteeri **K** **E** **?** **NA**

1. Ovatko tutkimuksen tieteenfilosofiset lähtökohdat ja metodologia keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
2. Ovatko tutkimuksen metodologia ja tutkimuskysymys tai tavoitteet keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
3. Ovatko tutkimuksen metodologia ja aineiston keruumenetelmät keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
4. Ovatko tutkimuksen metodologia, aineiston kuvaus ja analyysi keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
5. Ovatko tutkimuksen metodologia ja tulosten tulkinta keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
6. Onko tutkijan kulttuuriset tai teoreettiset lähtökohdat kuvattu?	☐	☒	☐	☐
7. Onko tutkijan vaikutus tutkimukseen ja tutkimuksen vaikutus tutkijaan kuvattu?	☐	☐	☒	☐
8. Onko tutkimukseen osallistujat ja heidän äänensä (alkuperäiset ilmaisut) kuvattu asiaankuuluvasti ja riittävällä tasolla?	☒	☐	☐	☐
9. Onko tutkimus toteutettu noudattaen nykyisiä eettisiä periaatteita, ja onko tutkimuksella eettisen toimikunnan hyväksyntä?	☒	☐	☐	☐
10. Perustuvatko tutkimuksen johtopäätökset aineiston analyysiin ja tulosten tulkintaan?	☒	☐	☐	☐

Kokonaisarviointi:

Hyväksy

Hylkää

Lisätietoja

tarvitaan Kommentteja (mukaan lukien hylkäyksen syy):

THE JOANNA BRIGGS COLLABORATION

Better evidence. Better outcomes.

29.11.2018 **JBI: Arviointikriteerit laadulliselle tutkimukselle**

Tätä kriittisen arvioinnin tarkistuslistaa käytetään laadullisten tutkimusten metodologisen laadun arviointiin. Arvioinnin tarkistuslistaan sisältyy yhteensä 10 arviointikriteeriä, joiden yksityiskohtaiset sisällöt on kuvattu alhaalla. Arvioijan on hyvä tutustua myös Joanna Briggs Instituutin julkaisemaan katsauksen tekijöiden [käsikirjaan](#) arviointia tehdessään. Tarkistuslistan alkuperäinen englanninkielinen versio löytyy tästä [linkistä](#). Kunkin kriteerin toteutuminen arvioidaan asteikolla: Kyllä (K), Ei (E), Epäselvä (?), Ei sovellettavissa (NA). (Lockwood ym. 2015.)

Arvioija_Kati Muhonen & Emilia Oksanen

Päiväys __30.11.2023__

Tekijä(t)_Sadr-Salek, S. ym. _____ Vuosi __2023__ Nro _____

Arviointikriteeri	K	E	?	NA
1. Ovatko tutkimuksen tieteenfilosofiset lähtökohdat ja metodologia keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
2. Ovatko tutkimuksen metodologia ja tutkimuskysymys tai tavoitteet keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
3. Ovatko tutkimuksen metodologia ja aineiston keruumenetelmät keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
4. Ovatko tutkimuksen metodologia, aineiston kuvaus ja analyysi keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
5. Ovatko tutkimuksen metodologia ja tulosten tulkinta keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
6. Onko tutkijan kulttuuriset tai teoreettiset lähtökohdat kuvattu?	☐	☒	☐	☐
7. Onko tutkijan vaikutus tutkimukseen ja tutkimuksen vaikutus tutkijaan kuvattu?	☐	☒	☐	☐
8. Onko tutkimukseen osallistujat ja heidän äänensä (alkuperäiset ilmaisut) kuvattu asiaankuuluvasti ja riittävällä tasolla?	☐	☐	☐	☒
9. Onko tutkimus toteutettu noudattaen nykyisiä eettisiä periaatteita, ja onko tutkimuksella eettisen toimikunnan hyväksyntä?	☐	☐	☒	☐
10. Perustuvatko tutkimuksen johtopäätökset aineiston analyysiin ja tulosten tulkintaan?	☒	☐	☐	☐

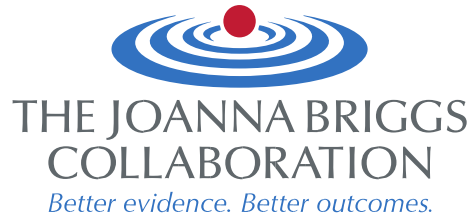
Kokonaisarviointi:

Hyväksy

Hylkää

Lisätietoja

tarvitaan Kommentteja (mukaan lukien hylkäyksen syy):

29.11.2018 **JBIC: Arviointikriteerit laadulliselle tutkimukselle**

Tätä kriittisen arvioinnin tarkistuslistaa käytetään laadullisten tutkimusten metodologisen laadun arviointiin. Arvioinnin tarkistuslistaan sisältyy yhteensä 10 arviointikriteeriä, joiden yksityiskohtaiset sisällöt on kuvattu alhaalla. Arvioijan on hyvä tutustua myös Joanna Briggs Instituutin julkaisemaan katsauksen tekijöiden [käsikirjaan](#) arviointia tehdessään. Tarkistuslistan alkuperäinen englanninkielinen versio löytyy tästä [linkistä](#). Kunkin kriteerin toteutuminen arvioidaan asteikolla: Kyllä (K), Ei (E), Epäselvä (?), Ei sovellettavissa (NA). (Lockwood ym. 2015.)

Arvioija Kati Muhonen & Emilia Oksanen Päiväys 29.11.2023

Tekijät Storebø, OJ. ym. Vuosi 2019 Nro 7

Arviointikriteeri	K	E	?	NA
1. Ovatko tutkimuksen tieteenfilosofiset lähtökohdat ja metodologia keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
2. Ovatko tutkimuksen metodologia ja tutkimuskysymys tai tavoitteet keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
3. Ovatko tutkimuksen metodologia ja aineiston keruumenetelmät keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
4. Ovatko tutkimuksen metodologia, aineiston kuvaus ja analyysi keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
5. Ovatko tutkimuksen metodologia ja tulosten tulkinta keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
6. Onko tutkijan kulttuuriset tai teoreettiset lähtökohdat kuvattu?	☐	☐	☒	☐
7. Onko tutkijan vaikutus tutkimukseen ja tutkimuksen vaikutus tutkijaan kuvattu?	☐	☐	☒	☐
8. Onko tutkimukseen osallistujat ja heidän äänensä (alkuperäiset ilmaisut) kuvattu asiaankuuluvasti ja riittävällä tasolla?	☒	☐	☐	☐
9. Onko tutkimus toteutettu noudattaen nykyisiä eettisiä periaatteita, ja onko tutkimuksella eettisen toimikunnan hyväksyntä?	☐	☐	☒	☐
10. Perustuvatko tutkimuksen johtopäätökset aineiston analyysiin ja tulosten tulkintaan?	☒	☐	☐	☐

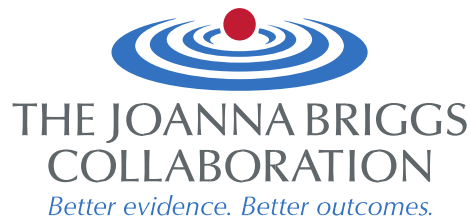
Kokonaisarviointi: Hyväksy Hylkää Lisätietoja

tarvitaan Kommentteja (mukaan lukien hylkäyksen syy):

29.11.2018 **JB: Arviointikriteerit laadulliselle tutkimukselle**

Tätä kriittisen arvioinnin tarkistuslistaa käytetään laadullisten tutkimusten metodologisen laadun arviointiin. Arvioinnin tarkistuslistaan sisältyy yhteensä 10 arviointikriteeriä, joiden yksityiskohtaiset sisällöt on kuvattu alhaalla. Arvioijan on hyvä tutustua myös Joanna Briggs Instituutin julkaisemaan katsauksen tekijöiden [käsikirjaan](#) arviointia tehdessään. Tarkistuslistan alkuperäinen englanninkielinen versio löytyy tästä [linkistä](#). Kunkin kriteerin toteutuminen arvioidaan asteikolla: Kyllä (K), Ei (E), Epäselvä (?), Ei sovellettavissa (NA). (Lockwood ym. 2015.)

Arvioija_Kati Muhonen & Emilia Oksanen_____ Päiväys_29.11.2023_____

Tekijät_Mikami, A, Jia, M. & Jiwon Na, J.____ Vuosi 2014_____ Nro_9_____

Arviointikriteeri	K	E	?	NA
1. Ovatko tutkimuksen tieteenfilosofiset lähtökohdat ja metodologia keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
2. Ovatko tutkimuksen metodologia ja tutkimuskysymys tai tavoitteet keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
3. Ovatko tutkimuksen metodologia ja aineiston keruumenetelmät keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
4. Ovatko tutkimuksen metodologia, aineiston kuvaus ja analyysi keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
5. Ovatko tutkimuksen metodologia ja tulosten tulkinta keskenään yhteensopivat?	☒	☐	☐	☐
6. Onko tutkijan kulttuuriset tai teoreettiset lähtökohdat kuvattu?	☐	☒	☐	☐
7. Onko tutkijan vaikutus tutkimukseen ja tutkimuksen vaikutus tutkijaan kuvattu?	☐	☒	☐	☐
8. Onko tutkimukseen osallistujat ja heidän äänensä (alkuperäiset ilmaisut) kuvattu asiaankuuluvasti ja riittävällä tasolla?	☐	☐	☐	☒
9. Onko tutkimus toteutettu noudattaen nykyisiä eettisiä periaatteita, ja onko tutkimuksella eettisen toimikunnan hyväksyntä?	☐	☐	☒	☐
10. Perustuvatko tutkimuksen johtopäätökset aineiston analyysiin ja tulosten tulkintaan?	☒	☐	☐	☐

Kokonaisarviointi: Hyväksy Hylkää Lisätietoja

tarvitaan Kommentteja (mukaan lukien hylkäyksen syy):